

Uloga školskih knjižnica i školskih knjižničara u razvoju čitalačke pismenosti učenika srednje škole

Prpić Gabrić, Karmela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:398261>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2023./2024.

Karmela Prpić Gabrić

**Uloga školskih knjižnica i školskih knjižničara u razvoju
čitalačke pismenosti učenika srednje škole**

Diplomski rad

Mentorica: dr.sc. Mihaela Banek Zorica, red. prof.

Zagreb, veljača 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Pismenost	2
2.1. Društvo znanja	2
2.2. Informacijska pismenost	3
3. Kultura čitanja.....	5
3.1. Čitanje.....	5
3.2. Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja.....	6
3.3. Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja.....	7
3.4. Kako se razvija početni interes za čitanje?	8
3.5. Zašto je čitanje važno?.....	8
3.6. Karakteristike čitanja u mladenačkoj dobi.....	9
3.7. O čemu ovisi uspjeh čitanja i koje su moguće poteškoće u čitanju?	11
3.9. Motivacija u razvoju čitalačkih vještina	12
3.10. Vrste čitatelja	13
3.11. Što je čitateljska sposobnost?.....	14
3.12. Osobine dobrih čitatelja	14
3.13. Poticanje čitanja	15
3.14. Utjecaj novih medija na čitanje.....	16
3.15. Internetska kultura čitanja.....	16
4. Školska knjižnica kao komunikacijsko, informacijsko i kulturno središte škole	18
4.1. Nužne kompetencije školskih knjižničara.....	20
4.2. Uloga školske knjižnice i knjižničara u razvoju čitalačke pismenosti učenika.....	20
4.3. Promicanje čitalačkih kompetencija učenika.....	21
5. Istraživanje	24
5.1. Metodologija istraživanja.....	24
5.2. Rezultati istraživanja.....	25
5.3. Rasprava.....	44
5.4. Doprinos istraživanja	44
6. Zaključak.....	46
7. Literatura.....	47

1. Uvod

Ovaj diplomski rad analizira ulogu suvremenih školskih knjižnica u radu sa srednjoškolskim učenicima. Školske knjižnice kao, informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte svake škole trebale bi omogućiti svim učenicima svladavanje alata i tehnika za svakodnevni život. S razvojem digitalnih medija, posebnu pozornost valjalo bi staviti na razvijanje informacijske pismenosti učenika. Školske knjižnice bi, također, trebale promovirati čitalačke kompetencije učenika jer su one temelj uspješnog obrazovanja. Cilj ovog diplomskog rada je istraživanje čitateljskih potreba, navika i motivacije učenika Jezične gimnazije u Zagrebu i prezentacija rezultata istraživanja. Rad također definira nužne kompetencije školskih knjižničara, daje uvid u to zašto je čitanje važno i kako se razvija početni interes za čitanje, koje su moguće poteškoće u čitanju, kako se razvijaju čitateljske navike i motivacija za čitanje, te o utjecaju čitanja na razvoj osobnosti i duhovnog obogaćenja. Doprinos istraživanja može pružiti uvid u stavove srednjoškolskih učenika i dati povratnu informaciju i smjernice u kojem bi se pravcu knjižnične usluge školskih knjižnica i programi za mlade trebali razvijati.

„Cilj svih knjižnica je stvaranje informacijski pismenih učenika koji su odgovorni i savjesni članovi društva. Vjeruju u svoju sposobnost rješavanja problema te znaju kako pronaći relevantne i pouzdane informacije. Sposobni su koristiti tehnološke alate za pristup informacijama te prenijeti naučeno.“¹

¹ IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb, 2016.

2. Pismenost

Pismenost se definira kao sposobnost čitanja, pisanja i razumijevanja napisanog teksta. To uključuje prepoznavanje slova, riječi i rečenica, razumijevanje značenja napisanoga teksta, sposobnost izražavanja misli i ideja kroz pisanje, te primjenu stečenih vještina čitanja i pisanja u različitim situacijama. Pismenost je važna vještina koja je neophodna za uspjeh u životu, osobito u današnjem digitalnom dobu. Pismenost omogućuje pojedincima da se obrazuju, pristupe informacijama, da komuniciraju i da sudjeluju u društvenim, političkim, gospodarskim i kulturnim aktivnostima.

Postoji nekoliko vrsta pismenosti, kao što su osnovna pismenost, informacijska pismenost, medijska pismenost, financijska pismenost i slično. Svaka vrsta pismenosti odnosi se na specifične vještine koje su važne za različite aspekte života. Stoga bi svaki pojedinac trebao razviti i stalno unapređivati pismenost. To se može postići kroz obrazovanje, čitanje, pisanje, prakticiranje i sudjelovanje u raznim aktivnostima.

2.1. Društvo znanja

„Budući da živimo u vrijeme brzih, a često i neizvjesnih promjena, 21. stoljeće proglašeno je stoljećem znanja te stoga težimo društvu koje uči.“² Društvo znanja je koncept koji opisuje društvo koje se temelji na znanju i tehnologiji, a u kojem se znanje smatra ključnim resursom. U takvom društvu, znanje i informacije su dostupni i dijele se na globalnoj razini, a obrazovanje i obrazovni sustavi osmišljeni su kako bi podržali stjecanje i primjenu novih znanja i vještina. U društvu znanja, informacijske i komunikacijske tehnologije igraju važnu ulogu u procesu stvaranja, razmjene i primjene znanja. Ovaj koncept se temelji na ideji da se znanje može koristiti za rješavanje društvenih, ekonomskih, političkih i okolišnih problema. U društvu znanja, bitne vještine su kreativnost, kritičko razmišljanje, rješavanje problema i sposobnost timskog rada.

² Zovko, M. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str. 43-50. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/57597> (11.8.2023.)

Obrazovni sustavi u društvu znanja fokusirani su na stjecanje ovih vještina, kako bi pojedinci mogli razviti svoje potencijale i doprinijeti napretku društva. Prednosti društva znanja su: mogućnost stvaranja novih radnih mjesta, poboljšanje kvalitete života, inovativnost, bolje upravljanje resursima i održivost. No, također postoje i izazovi, kao što su nejednakosti, digitalna podjela, kao i nedostatak osnovne pismenosti i informacijske pismenosti.

2.2. Informacijska pismenost

Informacijska pismenost predstavlja sposobnost pronalaženja, evaluacije, kritičke procjene, organiziranja i upotrebe informacija iz različitih izvora. To znači razlikovanje relevantnih informacija od irelevantnih, te prepoznavanja kvalitetnih izvora informacija od nekvalitetnih. „Tehnologija je srušila mnoge barijere u pristupu, no pitanja učinkovitosti pretraživanja, odabira, vrednovanja i djelotvornog i (etički) valjanog korištenja informacija nalaze se izvan domašaja tehnologije i iziskuju znatno više od računalnih vještina: traže sposobnosti obuhvaćene konceptom informacijske pismenosti“³

Informacijska pismenost postaje sve važnija u današnjem digitalnom dobu, kada su informacije dostupne u obliku teksta, slike, audio i video zapisa te se često šire brzo i nekontrolirano putem društvenih mreža i drugih platformi. Stoga je važno da pojedinci imaju vještine za procjenu informacija kako bi donijeli informirane odluke.

Vještine informacijske pismenosti obuhvaćaju razumijevanje kako funkcionira informacijska tehnologija, prepoznavanje lažnih vijesti i dezinformacija, pretraživanje i pronalaženje relevantnih informacija, kritičko vrednovanje i procjenu izvora informacija, razumijevanje autorskih prava i etičkih pitanja u korištenju informacija, kao i sposobnost organiziranja i prezentiranja prikupljenih informacija.

Informacijska pismenost je bitna vještina u mnogim aspektima života – od obrazovanja, izgradnje karijere, poslovanja do aktivnog sudjelovanja u društvu. Osobe koje posjeduju informacijsku pismenost su sposobne kritički razmišljati, donositi informirane odluke i uspješno se snalaziti u digitalnom svijetu. Iz tog razloga važno je da se informacijska pismenost

³ Špiranec, S. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. // Edupoint, 3(2003). Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (11.8.2023.)

uči i razvija u obrazovnom sustavu, kao i kroz različite programe i radionice, kako bi pojedinci stekli vještine potrebne za uspješno upravljanje informacijama i postali informirani i osviješteni članovi društva.

Informacijska pismenost, također, je važna vještina za cjeloživotno učenje jer se odnosi na sposobnost pronalaženja, procjene i korištenja informacija u različitim situacijama. U suvremenom svijetu, informacije se brzo mijenjaju i dostupne su putem različitih izvora, pa je važno da pojedinci imaju vještine za njihovo pronalaženje i korištenje. Cjeloživotno učenje je proces učenja koji se odvija tijekom cijelog života, a čine ga - formalno obrazovanje, neformalno i samostalno učenje. Cjeloživotno učenje pomaže ljudima da se prilagode promjenama u svijetu rada, tehnologije i društva.

Učenje o informacijskoj pismenosti može biti formalno, kroz nastavne programe i radionice, ili neformalno, kroz samostalno učenje putem interneta i drugih izvora. S obzirom na to da se informacije brzo mijenjaju i stalno se uvode nove tehnologije, ljudi koji su informacijski pismeni mogu se uspješno prilagođavati promjenama i imaju bolje mogućnosti za uspješnu karijeru i osobni razvoj. „Učenik primjenjuje principe informacijske pismenosti kako bi pristupio, vrednovao, koristio, cijenio i oblikovao umjetničke proizvode.“⁴

⁴ Banek Zorica, M., Lovrinčević, J., Lasić-Lazić, J., Kovačević, D.: Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

3. Kultura čitanja

„Sigurno je da potrebu za knjigom, naviku čitanja, odnosno ono što nazivamo kulturom čitanja, oblikuje niz individualno i društveno određenih faktora koji proizlaze i iz kulturne tradicije i kulturne politike neke sredine.“⁵ Kultura čitanja je skup vrijednosti, navika i praksi koje promoviraju čitanje i njegovu važnost u životima ljudi. Čitanje se smatra važnim dijelom obrazovanja, ne samo za stjecanje novih znanja i vještina, već i za razvoj empatije i kritičkog mišljenja. Kultura čitanja promovira dostupnost knjiga za sve, neovisno o socioekonomskoj situaciji, spolu, dobi i etničkoj pripadnosti. Knjižnice, javne ustanove i zajednice trebaju pružiti pristup knjigama svima. Ljudi bi trebali biti potaknuti da čitaju knjige koje ih zanimaju, umjesto da se osjećaju prisiljenima čitati knjige za koje nisu zainteresirani. Kultura čitanja potiče stvaranje zajedničkog prostora za razmjenu mišljenja i ideja o knjigama. Čitateljski klubovi, književni festivali i druge slične inicijative pružaju priliku za diskusiju i razmjenu mišljenja. Kultura čitanja potiče i podržava lokalnu književnu scenu, promovirajući autore i izdavače iz svoje zemlje i regije. Kultura čitanja je važna za razvoj društva i pojedinca, jer potiče na kreativnost i razmišljanje.

3.1. Čitanje

„Čitanje je složena jezična djelatnost. U praksi o čitanju govorimo kao o složenoj vještini i sposobnosti.“⁶

Čitanje je proces interpretiranja pisanih znakova kako bi se razumjela značenja koja prenose putem pisanog teksta. To je jedna od osnovnih vještina koju ljudi koriste u svakodnevnom životu i važna je za razvoj intelektualnih, emocionalnih i socijalnih vještina. Čitanje je važno u svim područjima života, uključujući obrazovanje i osobni razvoj. Čitanje može pomoći u razvoju vokabulara, poboljšanju sposobnosti komunikacije i pisanja, te u razvijanju kritičkog razmišljanja i sposobnosti donošenja informiranih odluka.

Čitanje također može biti izvor zabave i opuštanja. Kada se čita za zabavu, osoba može uživati u različitim žanrovima, kao što su romani, poezija, kratke priče ili stripovi. Čitanje također može pomoći u poboljšanju koncentracije, smanjenju stresa i poboljšanju općeg mentalnog

⁵ Sabolović–Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32(1989), str. 71-94. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/sabolovic_neki.htm (11.8.2023)

⁶ Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.

zdravlja. Važno je da se razvije navika čitanja u ranom djetinjstvu, jer je to ključno za razvoj pismenosti u kasnijem životu. Roditelji i nastavnici mogu pomoći u poticanju čitanja kod djece, pružanjem knjiga i drugih materijala za čitanje, te razgovorom o tome što se čita i što se naučilo iz teksta.

U cjeloživotnom učenju, čitanje može pomoći u stjecanju novih vještina i znanja u različitim područjima, uključujući stručne teme, umjetnost i kulturu, te osobni razvoj. Stoga se poticanje čitanja i razvijanje navike čitanja smatraju važnim dijelom obrazovanja i cjeloživotnog učenja. "To znači da čitatelj koji u određenoj dobi posjeduje iznadprosječnu informiranost lakše čita, čita više i s više uživanja te ulazi u začarani krug napretka u kojem postaje još bolji i još informiraniji." ⁷ „Prema tome, čitanje je jezična, komunikacijska i stvaralačka djelatnost. S gledišta razvoja ljudske jedinice, čitanje je doživljajno-spoznajni proces kojim je obuhvaćeno cijelo ljudsko biće.“ ⁸

3.2. Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja

Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja se obično razvijaju u ranom djetinjstvu i ključni su za kasniji razvoj čitalačke pismenosti. Jedan od najvažnijih unutarnjih preduvjeta je fonološka svjesnost. Fonološka svjesnost je sposobnost prepoznavanja i manipuliranja zvukovima u riječima. Djeca koja imaju razvijenu fonološku svjesnost mogu prepoznati sličnosti i razlike među zvukovima u riječima, što im pomaže da lakše nauče povezati slova s glasovima.

Za razvoj čitanja bitno je dobro razumijevanje govora jer djeca moraju razumjeti značenja riječi i rečenica kako bi mogli razumjeti tekst koji čitaju. Također vokabular. Vokabular se odnosi na skup riječi koje dijete poznaje i razumije. Djeca s bogatim rječnikom imaju lakši put prema razvijanju čitalačke pismenosti jer se često susreću s riječima i rečenicama koje prepoznaju.

Jedan od unutarnjih preduvjeta je i kratkoročno pamćenje tj. sposobnost zadržavanja informacija u kratkoročnoj memoriji i manipuliranja njima. Djeca s razvijenim kratkoročnim pamćenjem mogu bolje pratiti priču u tekstu, što ima olakšava razumijevanje. I na kraju motivacija, koja je neophodna za razvoj čitalačke pismenosti jer djeca koja su motivirana će čitati češće i duže. S tim da motivacija može biti unutarnja (npr. interes za određenu temu) ili vanjska (npr. pohvala za dobro čitanje). Ovi unutarnji preduvjeti su međusobno povezani i

⁷ Peti- Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb : Ljevak, 2019. Str.14.

⁸ Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.

razvijaju se tijekom različitih faza djetetova razvoja. Roditelji i nastavnici mogu pomoći u razvoju ovih preduvjeta kroz igru, čitanje priča, razgovor o tekstu i druge aktivnosti koje potiču razvoj čitalačke pismenosti.

3.3. Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja

Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja uključuju sve one faktore koji se nalaze izvan djetetovog unutarnjeg svijeta, u okolini djeteta, a koji mogu utjecati na razvoj i njegovu sposobnost da postane uspješan čitač. “Premda je čitanje djelatnost s kojom se djeca uglavnom prvo susreću u obiteljskom okruženju, njegova uspješnost i učinkovitost osobito čitanja s razumijevanjem, ovisi o cjelovitom pristupu tijekom obrazovnog procesa.”⁹ Ovi preduvjeti odnose se na kvalitetu nastave čitanja, dostupnost materijala za čitanje te podršku koju dobiva od svoje obitelji i zajednice.

Kvaliteta nastave igra bitnu ulogu u razvoju čitalačke pismenosti. To uključuje raznolikost metoda i tehnika poučavanja čitanja, kvalitetan odabir materijala za čitanje, individualni pristup svakom djetetu, pružanje podrške i motivacije za učenje. Dijete treba biti uključeno u obrazovni sustav koji ima dobru metodologiju učenja čitanja i koji koristi materijale i tehnologiju koja podržava razvoj čitalačkih vještina.

Djeca koja odrastaju u okolini u kojoj se čita i potiče čitanje imaju veće šanse da postanu uspješni čitači. Dostupnost materijala za čitanje je također važna za razvoj čitalačke pismenosti. Dijete koje ima pristup raznovrsnim knjigama i drugim materijalima za čitanje, poput časopisa i stripova, ima veće šanse da se zainteresira za učenje.

Podrška obitelji i zajednice su neizostavne. Roditelji i stariji članovi obitelji mogu djeci čitati priče, razgovarati o knjigama te ih motivirati za čitanje. Također, podrška škole i lokalne zajednice, kroz organizaciju knjižničnih programa, natjecanja i drugih aktivnosti, može pozitivno utjecati na razvoj čitalačke pismenosti.

Tehnološki napredak može biti koristan za razvoj čitanja, posebno za djecu koja bolje uče kroz interakciju s tehnologijom. Dostupnost e-knjiga, aplikacija i drugih tehnoloških alata mogu pomoći u razvoju čitalačke pismenosti kod nekih učenika. Društvena klima i vrijednosti koje

⁹ Peti- Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb : Ljevak, 2019. Str.11.

potiču čitanje mogu biti ključni vanjski preduvjeti za razvoj čitanja. Kultura čitanja može biti promovirana kroz javne kampanje, promotivne događaje, društvene mreže i druge oblike komunikacije. Svi ovi vanjski preduvjeti su korisni u razvoju čitanja kod djece. Međutim, čitanje je složen proces koji ovisi i o biološkim, kognitivnim i emocionalnim elementima.

3.4. Kako se razvija početni interes za čitanje?

“Kako su i čitanje i pisanje na neki način posredovani govorom (bilo izgovorenim na glas, bilo unutrašnjim), vrlo je važno uočiti važnost jezične igre za razvoj čitanja i pisanja kao kognitivnih i metakognitivnih djelatnosti.”¹⁰ Razvoj početnog interesa za čitanje je bitan proces u ranom djetinjstvu i može se potaknuti na različite načine.

Čitanje naglas priča i knjiga pomaže u razvijanju djetetove ljubavi prema čitanju. Roditelji ili skrbnici mogu koristiti različite tehnike kako bi privukli pažnju djeteta i potaknuli njegovu radoznalost. Potrebno je djetetu omogućiti pristup različitim vrstama knjiga i dati mu priliku da samo bira knjige koje želi čitati i tako razvijati njegove interese.

S obzirom na to da djeca imaju bogatu maštu, potrebno ih je poticati da sami stvaraju svoje priče i ilustracije. To ih može potaknuti da se više zanimaju za čitanje. Postoje različite aplikacije i interaktivni sadržaji koji se mogu koristiti kako bi se potaknuo interes za čitanje, poput digitalnih knjiga, igara, kvizova i drugih sličnih aktivnosti. Isto tako kada dijete vidi da odrasle osobe u njegovom životu čitaju knjige, ono može biti zainteresirano za čitanje i željeti pridružiti se aktivnosti. Stoga bi odrasli trebali pokazati vlastitim primjerom vrijednost čitanja i razgovarati s djecom o knjigama koje su pročitali.

Važno je imati na umu da je svako dijete jedinstveno i interes za čitanje može se razviti na različite načine. Najbitnije je stvoriti okolinu koja potiče radoznalost i maštu djeteta kako bi se razvila ljubav prema čitanju.

3.5. Zašto je čitanje važno?

“Djeca koja uživaju u čitanju trajno doživljavaju knjige i tekstove u njima kao svjetove čija vrata svatko od nas otvara na svoj, jedinstven način.”¹¹

¹⁰ Isto. Str.22.

¹¹ Isto. Str.63.

Čitanje je vještina koja je važna za osobni i profesionalni razvoj, stjecanje znanja i razumijevanja, poboljšanje kritičkog mišljenja i razvoj empatije.

Čitanje omogućuje da saznamo nove informacije i steknemo znanje o različitim temama, od povijesti i znanosti do umjetnosti i književnosti. Pomaže širenju vokabulara i poboljšanju pisanja i govora. Omogućuje razumijevanje različitih perspektiva i pogled na svijet kroz oči drugih ljudi. To nam pak pomaže da razvijemo empatiju i suosjećanje prema drugima. Čitanje pomaže u razvoju kritičkog mišljenja i analitičkih vještina. Kada čitamo, razmišljamo o tome što smo pročitali i donosimo zaključke o tome što je važno, a što nije. Čitanje može pomoći u opuštanju i smanjenju stresa nakon napornog dana. Pomaže uroniti u različite svjetove i razvijati maštu. To je posebno važno za djecu koja se još razvijaju. Čitanje je važna vještina koja poboljšava život na mnogo načina. Bez obzira na to što se čita, svaki put kad otvorimo knjigu, časopis ili novine, imamo priliku naučiti nešto novo i poboljšati svoje sposobnosti.

“Aktualnost teksta ne proizlazi iz njegove teme, nego iz mogućnosti njegova korespondiranja s čitateljevim svijetom, iz mogućnosti da postane živ. To je tako zato, što je čitanje, zapravo, umijeće, ali i otvaranje prostora vlastite slobode. Čitatelj čitanjem oživljava imaginarne, zamišljene svjetove koje je autor vidio dok je pisao ono što čitamo. Ali svaki čitatelj to čini na poseban, samo sebi svojstven način, zato što su svjetovi koji izranjaju iz teksta obogaćeni svijetom svakog od nas.“¹²

3.6. Karakteristike čitanja u mladenačkoj dobi

„Mladalaštvo je razdoblje intenzivnih promjena u odrastanju pojedinca i prijelazu iz dječje u odraslu dob.“¹³ Mladenačka dob ili adolescencija je period života koji se odnosi na razdoblje od puberteta do rane odrasle dobi, obično između 13 i 18 godina. U ovom periodu se događaju velike promjene u mozgu i emocionalnom razvoju, te mladi ljudi često stvaraju nove interese i hobije, uključujući i čitanje.

To je doba potrage za identitetom. Mladi ljudi traže svoj identitet i svoje mjesto u svijetu. Čitanje im može pomoći u ovom procesu jer im omogućuje da se poistovjete s likovima u knjigama koji prolaze kroz slične borbe i probleme kao i oni. U mladenačkoj dobi, čitanje može

¹² Peti-Stantić, A. Užitak čitanja : intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009. Str. 5 - 8

¹³ Stričević, I., Jelušić, S. Knjižnične usluge za mlade – modeli i koncepti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), 1-34. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/81288> (11.8.2023.)

biti način za istraživanje novih ideja, vrijednosti i svjetonazora te može pomoći mladima da bolje razumiju svoj identitet i stavove.

To je i doba želje za pustolovinama. Mladima je često potrebna razbibriga i uzbuđenje, a knjige mogu pružiti upravo to. Knjige koje su pune avantura i nevjerojatnih mjesta mogu ih privući i ohrabriti ih da otkriju svijet izvan svojih granica. Fantazija, SF, kriminalistički i avanturistički žanrovi mogu biti posebno popularni.

Mladi često traže knjige koje će ih emocionalno povezati s likovima i radnjom. Čitanje može pomoći mladima i da bolje razumiju svoje osjećaje i razviju empatiju. U tom periodu života mladi često osjećaju socijalni pritisak da budu dio grupe i da se uklope u društvo. Čitanje popularnih knjiga može im pomoći da se osjećaju dijelom nečega većeg i pronađu zajednički interes s vršnjacima. Tako se osjećaju povezanima i uključenima u svoju dobnu skupinu.

Osim toga često traže knjige koje su izazovne i zahtjevne kako bi razvili svoje kritičko mišljenje i sposobnost razumijevanja složenih ideja. Čitanje knjiga s kompleksnim zapletima i likovima može ih potaknuti da analiziraju i razumiju određene situacije i donose vlastite zaključke o karakterima i njihovim postupcima. Često im je potrebno objašnjenje o raznim društvenim i političkim pitanjima. Knjige koje obrađuju ove teme mogu pomoći u razumijevanju složenih društvenih pitanja i potaknuti mlade da postanu aktivni članovi društva.

Tu je i potreba za autonomijom. Mladima je često potrebna autonomija i osjećaj kontrole nad vlastitim životom. Čitanje im može pružiti osjećaj neovisnosti i samostalnosti jer mogu sami birati koje će knjige čitati i kada će ih čitati. Čitanje može pomoći mladima da poboljšaju svoje jezične vještine, povećaju rječnik, te razviju svoju sposobnost pisanja i komunikacije. To može istovremeno povećati njihovo samopouzdanje u školi i u životu općenito.

U današnjem digitalnom dobu mladi ljudi često provode puno vremena sa svojim mobilnim telefonima i društvenim mrežama što može smanjiti njihovu sposobnost koncentracije i pažnje. Čitanje, nasuprot, može pomoći u razvijanju tih vještina jer zahtijeva fokusiranje na jednu aktivnost u dužem razdoblju. Također, mladi su izloženi raznim oblicima medija koji mogu utjecati na njihovu želju za čitanjem. Uz to, knjige se danas često adaptiraju u filmove i TV serije, što može dodatno potaknuti mlade na čitanje.

Tu je i potreba za humorom. Mladi ljudi često se žele smijati i zabavljati, a knjige koje su zabavne i smiješne mogu ih privući i poboljšati im raspoloženje. I na kraju, čitanje može pomoći mladima u razvijanju vrednovanja i poštovanja knjiga kao važnog izvora znanja i

zabave. Kroz čitanje, mogu naučiti cijeniti vrijednost pisane riječi i poštovati autore i njihova djela.

3.7. O čemu ovisi uspjeh čitanja i koje su moguće poteškoće u čitanju?

Uspjeh čitanja ovisi o mnogim faktorima koji mogu utjecati na našu sposobnost da pročitamo i razumijemo tekst. Na uspjeh čitanja mogu utjecati: vokabular, koncentracija, brzina čitanja, predznanje, emocionalno stanje i okruženje. Poznavanje riječi i njihovo značenje može imati velik utjecaj na sposobnost da pročitamo i razumijemo tekst. Osobe s ograničenim vokabularom mogu imati poteškoća u razumijevanju složenijih tekstova. “Svatko će iz teksta iščitati (ili u njega učitati, kao što suvremene teorije kažu) ono što je povezano s njegovim životom i čitalačkim iskustvom.”¹⁴

Sposobnost koncentracije i održavanje pažnje tijekom čitanja može utjecati na sposobnost da razumijemo i zapamtimo ono što smo pročitali. Brzina čitanja također može utjecati na sposobnost da pročitamo i razumijemo tekst. Ako čitamo prebrzo, možda nećemo uhvatiti sve bitne detalje. S druge strane, ako čitamo presporo, možemo izgubiti fokus i početi lutati mislima.

Predznanje o određenoj temi ili području također može utjecati na to da razumijemo ono što čitamo. Ako imamo malo predznanja o temi, možemo se naći u situaciji u kojoj ne razumijemo sve pojmove ili koncepte u tekstu. Emocionalno stanje može utjecati na sposobnost čitanja. Ako smo pod stresom ili zabrinuti, možemo biti manje koncentrirani ili imati poteškoća u pamćenju informacija.

Okruženje u kojem čitamo također može utjecati na našu sposobnost da se koncentriramo i razumijemo ono što čitamo. Ako smo okruženi bukom ili drugim ometanjima, možemo imati poteškoća u fokusiranju na čitanje. Sve ove stvari mogu utjecati na uspjeh čitanja. Razumijevanje ovih čimbenika može nam pomoći da poboljšamo svoju sposobnost čitanja i učinkovitije razumijemo ono što čitamo.

Neuspjeh u čitanju može imati mnogo uzroka, što može biti frustrirajuće i demotivirajuće. Neki od najčešćih uzroka neuspjeha u čitanju su: disleksija, nedovoljno razvijene vještine čitanja,

¹⁴ Peti- Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb : Ljevak, 2019. Str.271.

nedostatak motivacije, problemi sa zdravljem, nepovoljno okruženje za čitanje ili nedovoljno prilagođeno školsko okruženje.

Disleksija je poremećaj učenja koji može utjecati na sposobnost osobe da čita i piše. Osobe s disleksijom mogu imati poteškoće u prepoznavanju riječi, poteškoće u brzom i učinkovitom čitanju te poteškoće u razumijevanju onoga što su pročitali. Neke osobe mogu imati nedovoljno razvijene vještine čitanja, što može otežati proces čitanja i razumijevanja teksta. Ove vještine uključuju sposobnost prepoznavanja riječi, razumijevanje značenja riječi i fraza, identificiranje glavnih ideja u tekstu i slično.

Nedostatak motivacije također može dovesti do neuspjeha u čitanju. Ako osoba nije motivirana za čitanje, može biti manje sklona ulagati napor u razumijevanje teksta i vježbati svoje vještine čitanja. Problemi sa zdravljem, poput nedostatka sna, stresa ili tjeskobe, mogu utjecati na koncentraciju i sposobnost osobe da se fokusira na čitanje.

Nepovoljno okruženje za čitanje, kao što su buka, ometanja ili neugodna sjedala, također mogu utjecati na sposobnost osobe da se koncentrira i usredotoči na čitanje. U školi nedovoljno prilagođeno okruženje za učenje, poput prenatrpanih razreda ili loše obučениh nastavnika, može također utjecati na sposobnost učenika da čitaju i razumiju ono što su pročitali. Ako osoba ima poteškoća u čitanju, važno je potražiti pomoć stručnjaka kako bi se identificirali uzroci problema i kako bi se pružila adekvatna podrška u razvoju vještina čitanja.

3.9. Motivacija u razvoju čitalačkih vještina

Motivacija je izuzetno važna u razvoju čitalačkih vještina, jer kad osoba uživa u čitanju i smatra ga vrijednim, sklonija je ulagati napor u razvijanje svojih vještina čitanja. Kada osoba osjeća da je čitanje zanimljivo, više će biti motivirana da čita, češće će čitati i duže će ostati angažirana u čitanju. Osim toga kada osoba čita nešto što joj se sviđa, više će se fokusirati na sadržaj i lakše će se koncentrirati, što će joj pomoći da bolje razumije pročitano.

Uspješno čitanje poboljšava samopouzdanje i vjeru u vlastite sposobnosti. A čitanje s interesom omogućuje da osoba bolje razumije pročitano, pamti bolje i povezuje s drugim znanjem. Kada osoba čita knjige i časopise, susreće se s novim idejama, konceptima i kulturama, što joj pomaže u širenju vidika i želji za učenjem. Kada govorimo o razvijanju motivacije za čitanje, važno je osigurati da osoba čita knjige i druge tekstove koji su joj zanimljivi i prilagođeni njezinim interesima. Također je važno nagraditi napredak u čitanju i potaknuti pozitivan stav prema čitanju. "Najbolje čitaju upravo djeca iz obitelji u kojima se puno čita i u kojima knjige

predstavljaju vrijednost. Djeca iz takvih obitelji obično bez teškoća razvijaju i višu čitateljsku i pismenu sposobnost. Mnogi roditelji, nažalost, ne znaju da je upravo razvijena čitateljska sposobnost preduvjet školske uspješnosti, a dobar školski uspjeh vodi životnom uspjehu. “¹⁵

3.10. Vrste čitatelja

Postoje različite vrste čitatelja. Jedna vrsta su čitatelji koji čitaju radi određenog cilja ili svrhe, npr. kako bi se informirali o nekoj temi ili naučili nešto novo. Moglo bi ih se nazvati praktični čitatelji jer čitaju da bi nešto naučili što će im pomoći u svakodnevnom životu, npr. kuhanje, popravci, vrtlarjenje ili neku drugu praktičnu vještinu.

“Prvi tip je funkcionalno-pragmatični čitatelj koji u tiskanoj riječi ne traži nikakve posebne vrijednosti niti životni smisao, a ne zanimaju ga ni estetske vrijednosti teksta. Čitanje mu nije nikakav doživljaj i čitanjem ne spoznaje ništa novoga. Ono mu je sredstvo s pomoću kojega se informira, dobiva korisne savjete za svakodnevni život i za napredovanje u struci. Ovaj tip prepoznaje se po tome što on zna čitati, ali nikad ne uzima knjigu u ruku, već uglavnom čita tisak ili literaturu svoje struke. Karakterizira ga informacijsko čitanje.“¹⁶

S druge strane postoje čitatelji koji čitaju radi zadovoljstva i opuštanja, npr. romane, priče, stripove ili druge vrste fikcije. Također postoje strastveni čitatelji – oni čitaju puno i često, uživaju u različitim žanrovima i čitaju različite vrste knjiga i drugih publikacija.

“Emocionalno-fantastički čitatelj je drugi tip koji u literaturi prvenstveno traži čuvstvene doživljaje i čita na evazivan način. Čitanjem se uvlači u svijet iluzija gdje se ispunjavaju sve želje. Većina emocionalno-fantastičkih čitatelja zadovoljava se senzacionalnim doživljajima za vrijeme čitanja, a kada ostave knjigu, život teče ustaljenim tijekom. Oni vole fantastičnu literaturu (ali je ne čitaju kao literarni čitatelji), zabavnu i trivijalnu, a u pjesmama traže samo ono što je emocionalno. Literarno djelo kao jezična umjetnina ne zanima ih.“¹⁷

Potom imamo akademske čitatelje koji čitaju da bi proučavali i istraživali određenu akademsku disciplinu ili područje, npr. studenti, profesori ili istraživači. “Racionalno-intelektualni čitatelj

¹⁵ Grosman, M. U obranu čitanja : čitatelj i književnost u 21. stoljeću. // Zagreb : Algoritam, 2010. str.86

¹⁶Kuvač-Levačić, K. Razvoj i vrste čitanja, tipologija čitatelja s obzirom na čitanje „neknjiževnih“ tekstova. // Čitanje za školu i život – IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika / urednik M. Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013. Str. 13-22. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/03.html>. (31.10.23.)

¹⁷ Isto.

rjeđi je od prva dva tipa. On uz čitanje intenzivno razmišlja i u štivu traži egzaktne spoznaje. Teško se oduševljava i skeptičan je. Pisanoj riječi vodi ga radoznalost i potreba da sve kritički izvaže, stvori jasne predodžbe i logičnu sliku o problemu. Fantastika ga ne zanima, a kad čita poeziju, forma i stil nisu mu zanimljivi, nego prvenstveno misaona poruka djela. Ovaj tip čitatelja bira diskurzivne vrste i neknjiževne tekstove (filozofske i znanstvene knjige, eseje), a od književnih sklon je čitanju socijalnih romana, refleksivne lirike, detektivskih romana i sl.¹⁸

Kritički čitatelji čitaju da bi kritički razmišljali o tekstovima koje čitaju i kako bi ocijenili njihovu vrijednost, kvalitetu i značaj. Postoje i čitatelji koji traže nadahnuće i motivaciju da bi postigli svoje ciljeve: to može uključivati knjige o samopomoći, motivacijske govore ili inspirativne biografije.

3.11. Što je čitateljska sposobnost?

Čitateljska sposobnost se odnosi na sposobnost razumijevanja teksta koji se čita. To znači sposobnost prepoznavanja riječi, razumijevanje njihovog značenja i sposobnost izvlačenja smislenih informacija iz teksta. Čitateljska sposobnost je i sposobnost povezivanja teksta s drugim znanjima, kao i sposobnost analiziranja i kritičkoga razmišljanja o onome što se čita.

Čitanje je važna vještina u životu jer se od nas očekuje da čitamo različite vrste teksta u mnogim situacijama, poput školskih zadataka, novinskih članaka, knjiga i drugih materijala. Stoga je važno razviti čitateljsku sposobnost kako bi se uspješno razumjelo, primijenilo i uživalo u različitim vrstama teksta koje susrećemo u svakodnevnom životu. "...čitanje je intelektualna potreba, pa onda i intelektualna razbibriga, za koje je potrebna sposobnost ulaska u tekst."¹⁹

3.12. Osobine dobrih čitatelja

Vještina čitanja je temelj svih drugih osobina dobrog čitatelja. Dobri čitatelji čitaju brzo, s razumijevanjem i bez napora. Oni također imaju vještinu selektivnog čitanja i skeniranja, koja im omogućuje da brzo pregledaju tekst kako bi pronašli informacije koje traže. Dobri čitatelji ne prihvaćaju sve što pročitaju bez razmišljanja. Oni su kritični prema sadržaju i sposobni su

¹⁸ Isto.

¹⁹ Peti-stantić, A. Užitek čitanja : intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba. // Čitanje – obaveza ili užitek / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009. Str. 5-8

razlikovati dobre argumente i one koji to nisu. Oni razmišljaju o tome kako se sadržaj uklapa u njihovo prethodno znanje i iskustvo te razvijaju kritičko mišljenje.

Dobri čitatelji mogu se usredotočiti na čitanje bez ometanja i održavati svoju pažnju tijekom cijelog procesa čitanja. Oni se ne odvajaju od čitanja prečesto. Također, imaju dobro razvijenu vještinu jezične analize. Oni prepoznaju različite stilove pisanja, imaju osnovno znanje o gramatici i pravopisu te mogu razumjeti značenje riječi koje su im nove.

Dobri čitatelji vole čitati i rado se vraćaju knjigama koje su im se svidjele. Oni su otvoreni prema različitim vrstama književnosti, uvijek su u potrazi za novim djelima koja bi ih mogla zanimati. Svi ovi aspekti oblikuju dobrog čitatelja i pomažu mu u razumijevanju i analizi teksta. No važno je napomenuti da se ove vještine mogu razvijati kroz kontinuiranu praksu i upornost.

3.13. Poticanje čitanja

Za čitanje je važno stvaranje ugodne atmosfere – osiguranje dovoljno svjetla, udoban stolac, ugodna temperatura, mir i tišina te ostali uvjeti koji će čitatelju omogućiti opuštanje i fokusiranje na čitanje. Za djecu je posebno važno pohvaliti ih zato što čitaju. “Već u najmlađoj predškolskoj dobi djeca su u svakodnevnom dodiru sa slikovnicama, časopisima, knjigama. Okružena su odraslima koji čitajući dolaze do potrebnih i važnih informacija. Djeca uočavaju da je pisana riječ izvor mnogih pouka. Spontana radoznalost ih vodi k samostalnom istraživanju svijeta pisane riječi. Prirodna znatiželja za slova i jezik čine polaznu točku u području razvitka predčitalačkih vještina. “²⁰ Pozitivna povratna informacija je poticaj za daljnje čitanje.

Poticaj čitanju je i laka dostupnost knjiga. To može uključivati posjet knjižnici, kupnju knjiga ili čitanje knjiga na Internetu. Dok je jedan od poticaja i zajedničko čitanje – organiziranje kluba čitanja, čitanje djeci, razgovaranje o knjigama s drugima i dijeljenje iskustva čitanja. To može biti zabavno i motivirajuće, a zajedničko iskustvo čitanja može povezati ljude.

Važan poticaj je i odabir prave knjige. S pomoću preporuka, recenzija i različitih načina istraživanja pronaći knjige koje će zainteresirati čitatelje. Odabir knjige koja je zanimljiva i uzbudljiva može pomoći u poticanju čitanja. Osim toga, s pomoću slika, fotografija i drugih vizualnih pomagala može se potaknuti čitanje. Primjerice, knjige s ilustracijama ili stripovi mogu biti privlačni za djecu, ali i odrasle. “Na području osobnog razvoja čitanje nudi djetetu mogućnosti širenja vlastitog iskustva i spoznaju iskustva drugih ljudi i drugačijih kultura. Tako

²⁰ Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik radova sa savjetovanja Kako razvijati kulturu čitanja održanog u Zagrebu 28. travnja 1998. / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1999.

mu daje mogućnost i izazov za razmišljanje o vlastitom iskustvu i razumijevanju svijeta, omogućuje fantazijsko doživljavanje i spoznavanje u vlastitoj stvarnosti (još) nedoživljenih ljudskih mogućnosti i rješenja spornih situacija i problema.”²¹

Jedan od mogućih poticaja je i povezivanje čitanja s drugim aktivnostima koje vole poput slušanja glazbe, pisanja, slikanja itd. To može pomoći u stvaranju pozitivne povezanosti s čitanjem. Poticanje raznolikosti je još jedan način da se potakne ljude da čitaju knjige koje obrađuju različite teme, knjige na različitim jezicima, knjige iz drugih kultura. To može pomoći u razvoju razumijevanja i tolerancije prema drugim ljudima i kulturama.

I na kraju, najvažniji način poticanja čitanja je vlastiti primjer.

3.14. Utjecaj novih medija na čitanje

Pojava novih medija, kao što su Internet, društvene mreže, e-knjige i audioknjige, značajno su utjecali na način na koji ljudi čitaju. Ove nove tehnologije pružaju različite oblike čitanja, kao što su brzo pretraživanje Interneta za tražene informacije, čitanje kratkih poruka na društvenim mrežama ili slušanje audioknjiga dok se obavljaju druge aktivnosti.

Tradicionalno čitanje knjiga može biti zamijenjeno bržim, interaktivnijim i manje pažljivim oblicima čitanja. Ipak, i dalje postoje oni koji uživaju u klasičnom čitanju knjiga koji se smatra dubljim i duhovnijim oblikom čitanja.

Uz to pojava novih medija je utjecala na način na koji se knjige distribuiraju, a ne samo čitaju. E-knjige su postale popularne jer se mogu brzo preuzeti i lako nositi sa sobom, bez potrebe za fizičkim knjigama. Audioknjige pružaju mogućnost slušanja knjiga dok se obavljaju druge aktivnosti, što može biti korisno za one koji nemaju puno vremena za čitanje.

3.15. Internetska kultura čitanja

Internetska kultura čitanja je način na koji ljudi konzumiraju i dijele tekstualni sadržaj na Internetu. Ona uključuje različite navike i pristupe čitanju koje su se razvile u digitalnom dobu, kao i načine na koje se tekstovi stvaraju, dijele i komentiraju na Internetu. Jedna od glavnih karakteristika internetske kulture čitanja je naglasak na brzom i površnom čitanju. Ljudi često pregledavaju tekstove umjesto da ih pažljivo čitaju, skenirajući ih u potrazi za bitnim informacijama. To je djelomično zbog obilja sadržaja na Internetu i želje da se brzo pronađe ono što se traži.

²¹ Grosman, M. U obranu čitanja : čitatelj i književnost u 21. stoljeću. // Zagreb : Algoritam, 2010. Str. 136

Druga karakteristika je interakcija s tekstem putem komentara i dijeljenja na društvenim mrežama. Čitatelji su postali aktivni sudionici u kreiranju sadržaja, stvarajući zajednice oko tema koje ih zanimaju i komunicirajući s autorima i drugim čitateljima. Također, zbog različitih formata na Internetu poput kratkih članaka, blogova, foruma i društvenih mreža, postoji tendencija ka skraćivanju i pojednostavljivanju teksta. To je posebno vidljivo u popularizaciji clickbait naslova i kratkih formi sadržaja koji su pogodni za brzo dijeljenje i konzumiranje na mobilnim uređajima.

Može se zaključiti da je internetska kultura čitanja dinamična i brzo mijenjajuća, a prilagođava se novim tehnologijama i potrebama korisnika.

4. Školska knjižnica kao komunikacijsko, informacijsko i kulturno središte škole

„Školska knjižnica je informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Sadržaj školske knjižnice čini organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja, uz mogućnost pristupa elektroničkim izvorima informacija i stručni rad knjižničnog osoblja, služi zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih, stručnih i kulturnih potreba korisnika. Program školske knjižnice dio je školskoga kurikulumu i uključen je u nastavni proces i učenje.“²² Školska knjižnica ima važnu ulogu kao informacijsko, medijsko i kulturno središte škole. Njezina osnovna funkcija je omogućiti pristup relevantnim izvorima informacija, ali osim toga, školska knjižnica promiče medijsko i informacijsko opismenjavanje te kulturnu raznolikost.

Kao informacijsko središte, školska knjižnica treba imati dovoljno raznovrsnih i aktualnih izvora informacija, kao što su knjige, časopisi i enciklopedije, baze podataka i druge elektroničke izvore. To omogućuje učenicima i nastavnicima da pronađu potrebne informacije za svoj rad i istraživanje. Kao medijsko središte, školska knjižnica treba promicati medijsko opismenjavanje učenika, posebno u području digitalnih medija. To uključuje osposobljavanje učenika da kritički procjenjuju medijske sadržaje te nauče stvarati vlastiti medijski sadržaj. Kao kulturno središte, školska knjižnica može poticati razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti. To se može postići kroz organizaciju kulturnih događanja, izložbi, predavanja i drugih aktivnosti koje će učenicima pružiti priliku za upoznavanje i razumijevanje različitih kultura.

Sve ove funkcije školske knjižnice doprinose razvoju učenika u cjelini, potičući njihovu sposobnost da samostalno i kritički razmišljaju, da traže, vrednuju i koriste informacije te da poštuju kulturnu raznolikost. „Školska knjižnica, pored doprinosa poučavanju, formalnom obrazovanju i razvoju stavova, ima veliki utjecaj i na informalno učenje, zabavu i socijalni razvoj djece.“²³

²² Standard za školske knjižnice (NN 34/2000. Ministarstvo prosvjete. 29.3. 2000.

²³ Banek Zorica, M. Vrednovanje u području školskog knjižničarstva. // Naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva. 26 (2015) Dostupno na: https://citaliste.rs/casopis/br26/banek_mihaela_1.html (14.8.23.)

Uz navedene funkcije, školska knjižnica pruža podršku nastavnicima u njihovom radu. Nastavnici mogu koristiti knjižnicu kao izvor informacija za svoje nastavne aktivnosti i istraživanja te kao mjesto za održavanje predavanja i radionica.

Školska knjižnica može biti i mjesto za poticanje kreativnosti i razvoj umjetničkih sposobnosti učenika. Kroz organizaciju književnih i umjetničkih natječaja, izložbi i drugih kulturnih događanja, učenici se mogu izraziti na kreativan način te razvijati svoje umjetničke sposobnosti. Školska knjižnica može biti i mjesto za razvoj društvene svijesti i aktivizma učenika. Organizacijom aktivnosti poput humanitarnih akcija, debata i tribina, učenici se mogu upoznati s društvenim problemima te razviti svijest o važnosti društvene odgovornosti i aktivizma.

U konačnici, školska knjižnica može biti središte života škole i zajednice te mjesto za razvoj zajedništva i suradnje. Kroz organizaciju kulturnih događaja, radionica i drugih aktivnosti, učenici se mogu povezati s drugima te razvijati svoje socijalne i komunikacijske vještine. „Zadaća je školske knjižnice da informira, obrazuje, odgaja i zabavlja učenike putem raznovrsnih informacija i izvora znanja na različitim medijima, ali i da organizira za njih takve aktivnosti kroz koje će oni postupno upoznati mogućnosti u učenju i provođenju slobodnog vremena u i sa školskom knjižnicom. Ona postaje oslonac, podrška učenju, vizija i nada bolje budućnosti.“²⁴

Stoga knjižnica nije samo mjesto za posuđivanje knjiga, već mjesto koje ima mnoge važne funkcije u procesu obrazovanja i razvoja učenika. Zbog toga je važno da se knjižnični programi planiraju i provode na način koji potiče sve navedene funkcije, te da školske knjižnice budu opremljene adekvatnom opremom i resursima kako bi mogle ispuniti svoju ulogu kao informacijsko, medijsko i kulturno središte škole. „Uloga i cilj programa školskih knjižnica je stvoriti temelje za cjeloživotno učenje.“²⁵

²⁴ Banek Zorica, M., Lovrinčević, J., Lasić-Lazić, J., Kovačević, D.: Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

²⁵ Isto. Str. 83

4.1. Nužne kompetencije školskih knjižničara

Školski knjižničari imaju važnu ulogu u obrazovnom procesu te stoga trebaju posjedovati niz kompetencija kako bi učinkovito obavljali svoj posao. Školski knjižničari trebaju imati široko znanje o knjižničnoj djelatnosti, informacijskim tehnologijama i procesima obrade građe. Za školske knjižničare je važno da budu stručno pismeni kako bi mogli učinkovito pretraživati i koristiti informacijske izvore te pomoći učenicima u istom. Također, trebaju imati dobre komunikacijske vještine kako bi uspješno komunicirali s učenicima, nastavnicima i roditeljima. Trebaju imati znanje o odgoju i obrazovanju kako bi mogli prilagoditi svoj rad različitim dobnim skupinama i potrebama učenika. Pedagoške vještine su im bitne kako bi mogli raditi na edukaciji učenika o informacijskoj pismenosti i razvijanju čitateljske kulture.

Školski knjižničari trebaju imati vještine upravljanja znanjem kako bi mogli učinkovito upravljati knjižničnim resursima i organizirati aktivnosti u knjižnici. Isto tako je neophodno da školski knjižničari budu inovativni i kreativni kako bi mogli osmišljavati nove aktivnosti, programe i usluge za učenike. „Partnerski odnos knjižničara s učenicima i učiteljima poboljšava učenje i razumijevanje gradiva primjenom načela interdisciplinarnosti i multimedijalnosti.“²⁶ Uz sve nabrojano, školski knjižničari trebaju biti spremni na timski rad kako bi mogli surađivati s ostalim stručnjacima u školi i doprinijeti razvoju obrazovnog procesa.

4.2. Uloga školske knjižnice i knjižničara u razvoju čitalačke pismenosti učenika

Školska knjižnica i knjižničar igraju važnu ulogu u razvoju čitalačke pismenosti učenika. Knjižničar je odgovoran za stvaranje i održavanje zbirke knjiga, časopisa i drugih izvora koji će pomoći učenicima da steknu nova znanja i razviju čitalačke vještine. “Učenici koji se u školi ne uvjere da čitanje književnosti može biti zanimljivo, uzbudljivo i ugodno, nakon razdoblja provedenog u školi nikada neće posegnuti za knjigom zbog vlastite ugone.”²⁷

²⁶ Zovko, M. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str. 43-50. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/57597> (11.8.2023.)

²⁷ Grosman, M. U obranu čitanja : čitatelj i književnost u 21. stoljeću. // Zagreb : Algoritam, 2010. Str. 143

Knjižničar može pomoći učenicima da pronađu knjige i druge materijale koji odgovaraju njihovim interesima i razini čitalačke sposobnosti. Oni mogu preporučiti knjige koje će učenicima pomoći da prošire svoje znanje i razviju čitalačke vještine. Knjižničar može organizirati različite aktivnosti koje će pomoći učenicima da razviju svoju čitalačku pismenost, kao što su čitateljski klubovi, rasprave o knjigama i radionice pisanja. Također, može surađivati s nastavnicima kako bi usmjerili učenike prema materijalima koji će pomoći u razvijanju njihovih čitalačkih vještina. Može pomoći učenicima u razumijevanju i primjeni informacijskih i medijskih vještina u školskim projektima i zadaćama. Promicati čitanje i poticati učenike da postanu aktivni sudionici knjižnične zajednice kroz organiziranje događaja poput književnih večeri, festivala knjiga i slično.

Ukratko, knjižničar i školska knjižnica igraju ključnu ulogu u razvoju čitalačke pismenosti učenika pružajući pristup materijalima, savjetovanje učenika, organiziranje obrazovnih aktivnosti, suradnju s nastavnicima i promicanje čitalačke kulture. „Učinkoviti školski knjižničar stvara program školske knjižnice koji je usmjeren prema potrebama učenika i studenata, a temelji se na tri glavne ideje: suradnji, voditeljstvu i tehnologiji.“²⁸

4.3. Promicanje čitalačkih kompetencija učenika

Promicanje čitalačkih kompetencija učenika je važno za njihov akademski i životni uspjeh, jer čitanje igra ključnu ulogu u učenju, razvijanju vokabulara, razumijevanju različitih tema i perspektiva te u uspješnom snalaženju u svijetu informacija. Vrlo je važna izgradnja okruženja koje podržava čitanje. Učionica, knjižnica i dom trebaju biti mjesta koja su udobna i poticajna za čitanje. Police s knjiga moraju biti na vidljivim mjestima, a učenike treba potaknuti da ih istražuju. Potrebno je osigurati mirno okruženje kako bi se učenici usredotočili na čitanje.

Potrebno je poticati čitanje na različitim medijima. Neka učenici čitaju knjige, članke, blogove, časopise i stripove, jer svaki od tih medija ima svoje prednosti i izazove. Različiti mediji mogu pomoći učenicima da razviju različite vještine čitanja. Važno je razvijanje kritičkog razumijevanja teksta. Naučiti učenike kako razumjeti kontekst teksta, povezati ga s drugim

²⁸ Banek Zorica, M., Lovrinčević, J., Lasić-Lazić, J., Kovačević, D.: Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

informacijama, prepoznavati implicitne i eksplicitne informacije te postavljati pitanja o onome što su pročitali.

Potrebno je poticati čitanje izvan učionice. Organizirati posjete knjižnicama, knjižarama i kulturnim institucijama koje potiču čitanje. Poticati učenike da čitaju kod kuće i da čitaju s obitelji. Važno je i nastojanje da se čitanje poveže s drugim predmetima. Uključiti čitanje u druge predmete, kao što su matematika, znanost i društvene znanosti. Potaknuti učenike da čitaju tekstove koji se odnose na predmet koji se obrađuje u nastavi.

Neophodno je osigurati raznolikost u sadržajima, a to znači potaknuti učenike da čitaju tekstove koji se odnose na različite kulture, rase, spolove, i druge identitete. S pomoću literature i drugih tekstova može se pomoći učenicima da razviju suosjećanje i razumijevanje različitosti. Vrlo je važno praćenje napretka. Voditi bilješke o napretku učenika u čitanju kako bismo se mogli usmjeriti na područja koja imaju potrebu za poboljšanjem.

Učenike treba poticati da postave ciljeve za čitanje, kao, što su odabir određene vrste literature ili postavljanje cilja broja pročitanih knjiga u godini. Treba ih potaknuti da pišu dnevnik o čitanju i da razgovaraju o onome što su pročitali s drugim učenicima ili s nastavnicima. Integriranje tehnologije u čitanje može pomoći učenicima da razviju čitalačke kompetencije. Različiti digitalni mediji i aplikacije za čitanje mogu pomoći učenicima da pristupe različitim vrstama teksta, poboljšaju svoje razumijevanje teksta i učine čitanje zabavnijim.

“Obrazovni sustav treba biti mjesto na kojem svaki učenik, neovisno o tome u kakvim okolnostima živi, mora moći uspostaviti vlastiti okvir za razumijevanje sebe i drugoga kroz tekstove, kao i odvažiti se na promišljanje o vlastitim stavovima i na njihovu reviziju, potaknut pročitanim tekstovima i razgovorima o njima.”²⁹ Na kraju krajeva, svaki učenik ima jedinstveni stil učenja i različite potrebe za razvojem čitalačkih kompetencija. Stoga je važno individualizirati poučavanje kako bi se svaki učenik mogao razvijati prema vlastitom tempu i stilu učenja.

“Najviši stupanj razvoja pokazuje supostojanje klasične i digitalne knjižnice. Tako je svijetu omogućen brži i bolji pristup vrijednoj i važnoj kulturnoj građi. Odabrani sadržaj možemo interaktivno proučavati s prozora osobnoga računala povezanog na internet. Digitalna će

²⁹ Peti- Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb : Ljevak, 2019. Str.120.

knjižnica neizbježno utjecati i na poučavanje i učenje, osobito kada hrvatska škola bude potpuno opremljena, dakle tehnički spremna za (multi)medijski metodički sustav koji neće zamijeniti klasičnu knjižnicu i knjigu, nego će je primjereno i učinkovito nadopunjavati.”³⁰

³⁰Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.

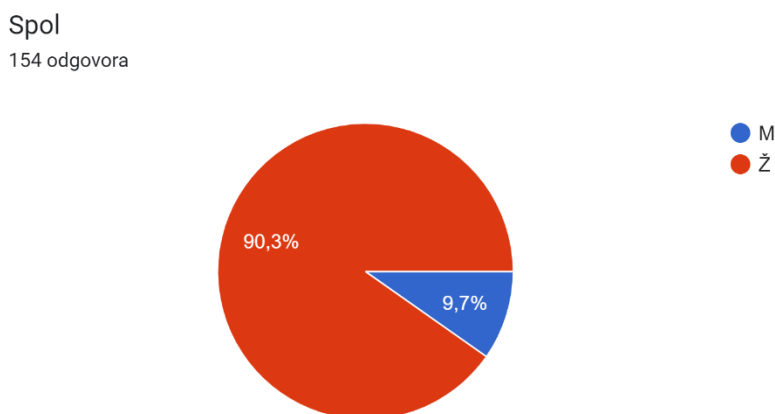
5. Istraživanje

U nastavku rada prikazat će se istraživanje, metodologija istraživanja, rezultati istraživanja, rasprava te ujedno i doprinos istraživanja.

5.1. Metodologija istraživanja

Istraživački upitnik imao je za cilj istražiti čitateljsku kulturu srednjoškolskih učenika u svrhu njezina osnaživanja i razvoja. Istraživanje je provedeno metodom kvantitativnog uzorka s pomoću Googleovog online upitnika, u razdoblju od 1. do 15. ožujka 2023. godine. Istražena skupina bili su učenici XVI. Jezične gimnazije u Zagrebu čiji ukupan broj polaznika je 553. Istraživanje je bilo anonimno i dobrovoljno. Ispitivanju je pristupilo 154 učenika koji su u cijelosti ispunili upitnik. Upitnik je sadržavao 28 pitanja zatvoreno-kombiniranog tipa. Ograničenje istraživanja predstavlja činjenica da nisu svi ispitanici podjednako ili bar približno isto zastupljeni odnosno prevladavaju učenice ili osobe ženskog spola, što se konkretno može vidjeti na sljedećem grafičkom prikazu.

Grafikon 1. Broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju prema spolu

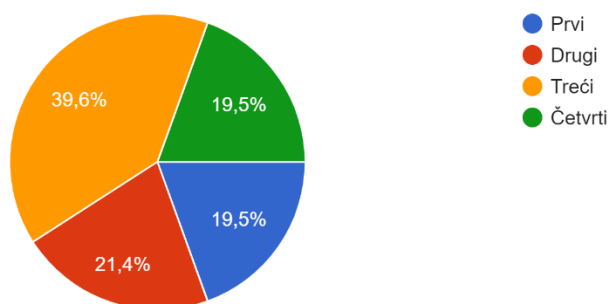

Prema prikazanom grafikonu vidljivo je kako udio osoba ženskog spola u istraživanju iznosi 90.3 % ili 139 učenica. A udio osoba muškog spola 9.7 % ili samo 15 učenika.

Također, valja istaknuti da je istraživanje provedeno na učenicima u dobi od 15 do 18 godina odnosno od prvog do četvrtog razreda. Konkretna broj učenika po razrednom odjeljenju prikazat će se na temelju sljedećeg grafičkog prikaza.

Grafikon 2. Broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju prema razredu koji pohađaju

Idem u razred:
154 odgovora

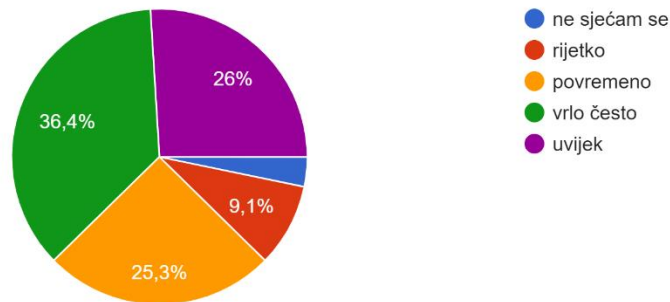
Prema prikazanom grafikonu vidljivo je kako je najmanji broj zastupljenih učenika iz prvog i četvrtog razreda, po 30 učenika ili 19.5 %. Drugi po zastupljenosti su učenici drugih razreda, njih 33 ili 21,4 %. A najviše su zastupljeni učenici trećih razreda, njih 61 ili 39.6 %.

5.2. Rezultati istraživanja

Prvo pitanje unutar istraživanja odnosi se na utjecaj obitelji tj. razvijanje početnog interesa za čitanje u krugu najbližih srodnika.

Grafikon 3. Čitanje priča u predškolskoj dobi

U predškolskoj dobi netko od starijih ukućana mi je čitao bajke ili pričao priče:
154 odgovora

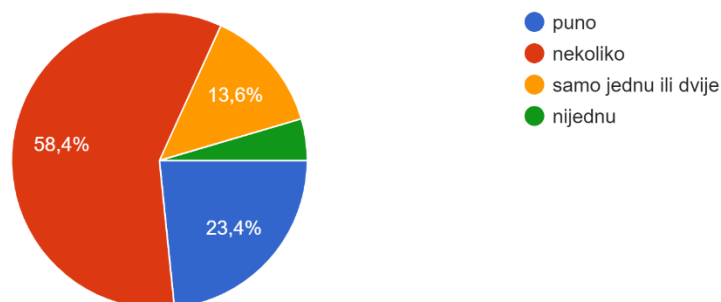

Prema prikazanom grafikonu, vidljivo je kako najveći udio učenika odgovara da im se vrlo često čitalo u djetinjstvu, a radi se o konkretno 36,4 % ispitanika ili 56 učenika. Drugi prema zastupljenosti su učenici kojima se uvijek čitalo, a radi se o 26 % ili 40 učenika. Kao treći prema zastupljenosti su učenici kojima se povremeno čitalo, a konkretno to je 25,3 % ili 39 učenika. Dok svega 3,2 % ili njih 5 se ne sjećaju da im se čitalo.

Sljedeće pitanje odnosi se na broj posuđenih knjiga od roditelja ili drugih članova obitelji tijekom života.

Grafikon 4. Broj posuđenih knjiga od članova obitelji

Koliko si knjiga posudio/la od svojih roditelja ili drugih članova obitelji tijekom svog života?
154 odgovora

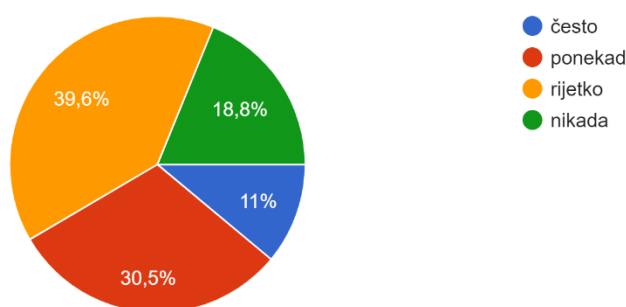

Na temelju istraživanja vidljivo je kako je najveći broj učenika posudio nekoliko knjiga od svojih roditelja ili drugih ukućana, a radi se o 58,4 % ili 90 učenika. Drugi prema zastupljenosti su učenici koji navode da su posudili puno knjiga od svojih ukućana, a radi se o 23,4 % ili 36 učenika. Kao treći po zastupljenosti su ispitanici koji navode da su posudili samo jednu ili dvije knjige, a njih je 13,6 % ili 21 učenik. I na kraju, njih 4,5 % ili 7 učenika navodi kako nikad nije posudilo nijednu knjigu.

Sljedeće pitanje odnosi se na to koliko se u obitelji razgovara o pročitanim knjigama.

Grafikon 5. Razgovor o pročitanim knjigama

U obitelji razgovaramo o knjigama koje smo pročitali:
154 odgovora

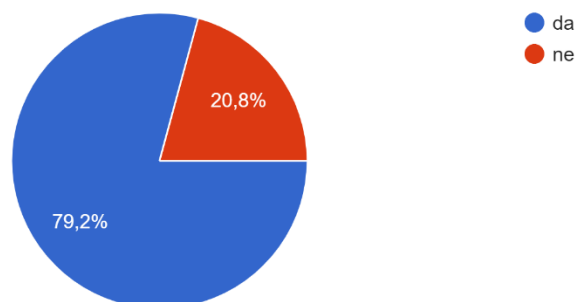
Na temelju grafikona 5 vidljivo je kako najveći broj učenika vrlo rijetko razgovara o pročitanim knjigama unutar svojih obitelji, a radi se konkretno o 39,6 % ili 61 učeniku. Sljedeći prema zastupljenosti su oni koji ponekad razgovaraju o pročitanim, a takvih je 30,5 % ili 47 učenika. Kao treća skupina navode se oni koji nikada ne razgovaraju o pročitanim knjigama, a riječ je o 18,8 % ili 29 učenika. I najmanji broj je onih koji često razgovaraju o pročitanim knjigama, a to je 11 % ili 17 učenika.

Sljedeće anketno pitanje istražuje koliki broj učenika posjeduje kućnu biblioteku.

Grafikon 6. Posjedovanje kućne biblioteke

Posjedujem kućnu biblioteku:

154 odgovora

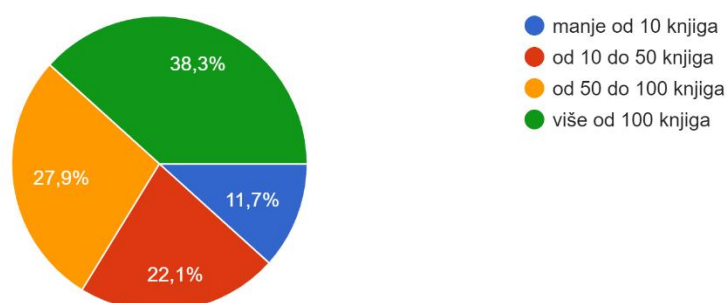
Najveći udio ispitanika odgovara kako posjeduje kućnu biblioteku, njih 79,2 % ili 122 učenika. Dok 20,8 % ili 32 učenika ne posjeduju.

Sljedeće pitanje odnosi se na količinu knjiga u kućnoj biblioteci.

Grafikon 7. Broj knjiga u kućnoj biblioteci

Trenutno je u kućnoj biblioteci:

154 odgovora

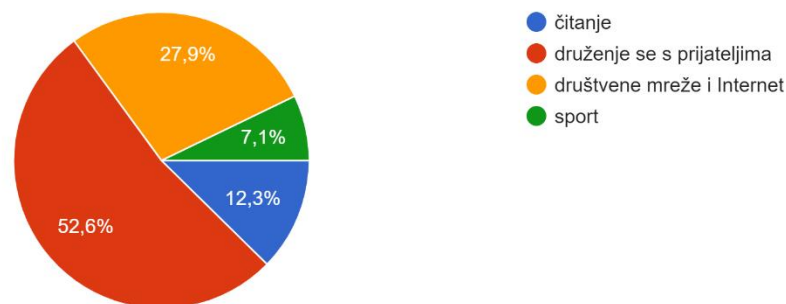
Najveći dio ispitanika navodi kako posjeduje više od 100 knjiga u kućnoj biblioteci, a konkretno se radi o 38,3 % ili 59 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji navode da

posjeduju od 50 do 100 knjiga, a takvih je 27,9 % ili 43 učenika. Sljedeća skupina su oni koji posjeduju od 10 do 50 knjiga, a to je 22,1 % ili 34 učenika. A manje od 10 knjiga posjeduje njih 11,7 % ili 18 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na provođenje slobodnog vremena.

Grafikon 8. Provođenje slobodnog vremena

Slobodno vrijeme najčešće koristim za:
154 odgovora

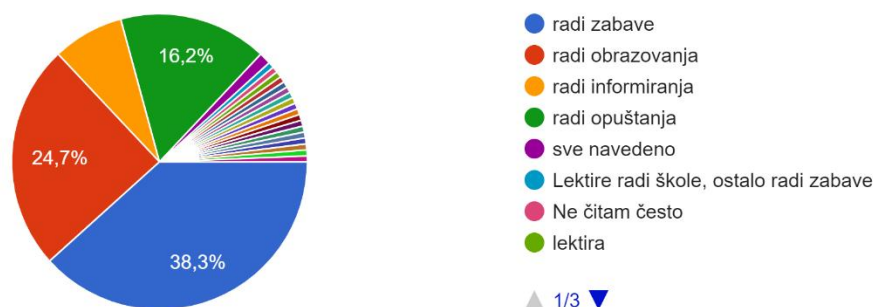
Najveći udio ispitanika navodi kako slobodno vrijeme provodi u druženju s prijateljima, njih 52,6 % ili 81 učenik. Drugi prema zastupljenosti su oni koji navode da slobodno vrijeme provode uz društvene mreže i Internet, njih 27,9 % ili 43 učenika. Potom slijede oni koji u slobodno vrijeme čitaju, a njih je konkretno 12,3 % ili 19 učenika. I najmanje su zastupljeni oni koji se u slobodno vrijeme bave sportom, a takvih je 7,1 % ili 11 učenika.

Sljedeće pitanje se odnosi na razlog čitanja.

Grafikon 9

Čitam:

154 odgovora

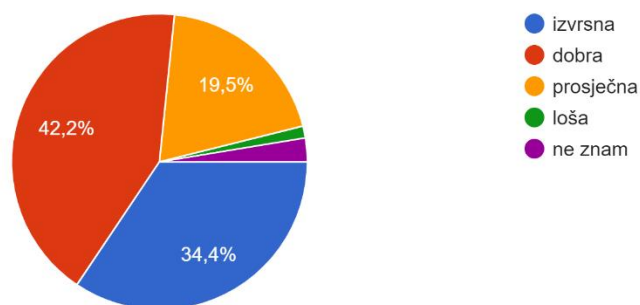
Na temelju prikazanih rezultata vidljivo je kako najveći udio učenika čita radi zabave, njih 38,3 % ili 59 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji čitaju radi obrazovanja, a takvih je 24,7 % ili 38 učenika. Potom slijede oni koji čitaju radi opuštanja, njih 16,2 % ili 25 učenika. Zanimljivo je da njih 13 % ili 20 učenika navodi da čita uglavnom zbog svega navedenog, A najmanji je broj onih koji čitaju radi informiranja, njih 7,8 % ili 12 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na procjenu sposobnosti čitanja.

Grafikon 10. Procjena sposobnosti čitanja

Moja sposobnost čitanja je:

154 odgovora

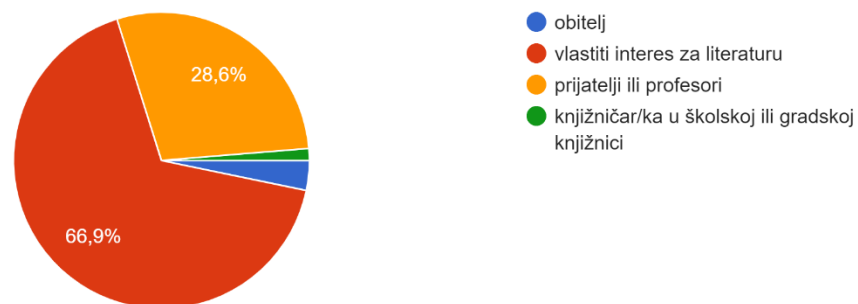
Najveći udio ispitanika smatra da je njihova sposobnost čitanja dobra, a radi se o 42,2 % ili 65 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji smatraju da je njihova sposobnost čitanja izvrsna, a takvih je 34,4 % ili 53 učenika. Treća skupina navodi kako je njihova sposobnost čitanja prosječna, a takvih je 19,5 % ili 30 učenika. Četvero učenika ili 2,6 % ne zna procijeniti svoju sposobnost čitanja, dok ih dvoje ili 1,3 % smatra da loše čita.

Sljedeće pitanje odnosi se na motivaciju za čitanje.

Grafikon 11. Glavni motivatori za čitanje

Na čitanje me najviše motivira:

154 odgovora

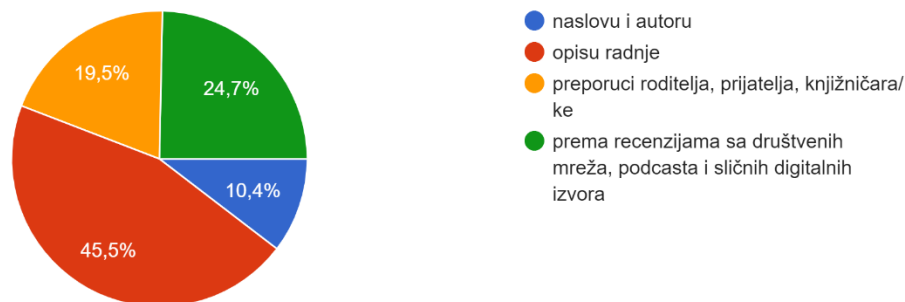
Najveći udio ispitanika navodi kako ih na čitanje najviše motivira vlastiti interes za literaturu, a radi se o 66,9 % ili 103 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji navode da ih na čitanje najviše motiviraju prijatelji ili profesori, a takvih je 28,6 % ili 44 učenika. Treći prema zastupljenosti su oni koji navode da ih na čitanje motivira obitelj, a takvih je 3,2 % ili 5 učenika. I zadnji prema zastupljenosti su oni koje na čitanje motiviraju knjižničari u školskoj ili gradskoj knjižnici, a radi se o 1,3 % ili 2 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na način izbora knjige za čitanje.

Grafikon 12. Izbor knjige za čitanje

Knjige za čitanje biram prema:

154 odgovora

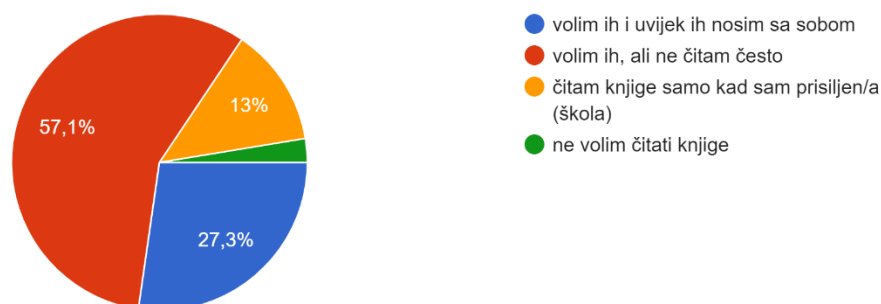
Najveći udio učenika navodi da knjige bira prema opisu radnje, a radi se o 45,5 % ili 70 učenika. Drugi prema zastupljenosti knjige biraju prema recenzijama s društvenih mreža, podcasta i sličnih digitalnih izvora, a radi se o 24,7 % ili 38 učenika. Treća skupina knjige bira prema preporuci roditelja, prijatelja, knjižničara, a radi se o 19,5 % ili 30 učenika. Posljednju skupinu čine oni koji knjige za čitanje biraju prema naslovu i autoru, a radi se o 10,4 % ili 16 učenika.

Sljedeće pitanje istražuje odnos prema knjigama.

Grafikon 13. Odnos prema knjigama

Kako opisuješ svoj odnos prema knjigama?

154 odgovora

Najveći udio ispitanika navodi da voli knjige, ali ih ne čita često, a radi se o 51,7 % ili 88 ispitanika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji vole knjige i uvijek ih nose sa sobom, a radi

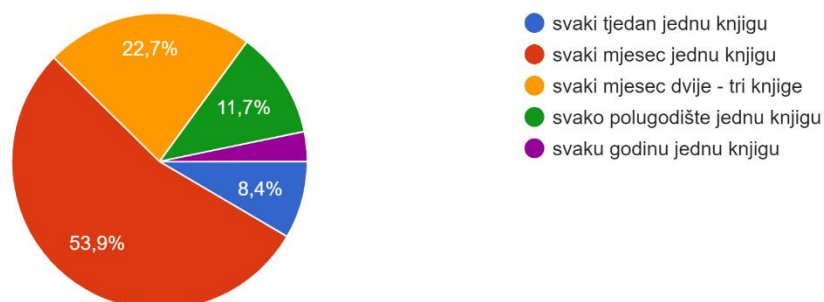
se o 27,3 % ili 42 učenika. Potom slijede oni koji čitaju samo kad su prisiljeni, a takvih je 13 % ili 20 učenika. I najmanji je broj onih koji ne vole čitati knjige, a radi se o 2,6 % ili 4 učenika.

Sljedeće pitanje istražuje koliko često čitaju knjige.

Grafikon 14. Čitanje u prosjeku

U prosjeku pročitam:

154 odgovora

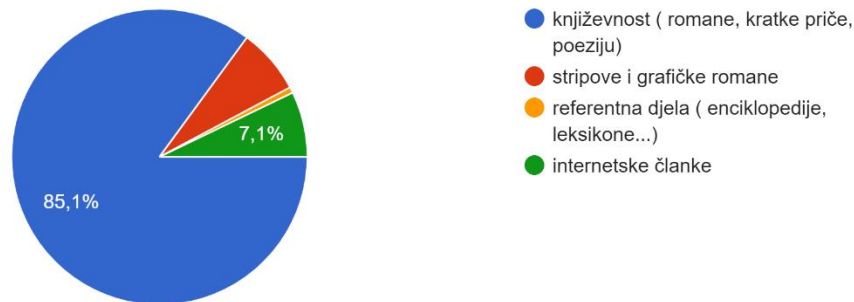
Na temelju prikazanih rezultata vidljivo je kako najveći broj učenika čita jednu knjigu mjesečno, a radi se o 53,9 % ili 83 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji svaki mjesec pročitaju dvije-tri knjige, a radi se o 22,7 % ili 35 učenika. Treći po zastupljenosti su oni koji pročitaju jednu knjigu u polugodištu, a takvih je 11,7 % ili 18 učenika. Potom slijede oni koji svaki tjedan pročitaju jednu knjigu, a radi se o 8,4 % ili 13 učenika. I posljednju skupinu čine oni godišnje pročitaju jednu knjigu, a radi se o 3,2 % ili 5 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na vrstu literature.

Grafikon 15. Što najviše volim čitati

Najviše volim čitati:

154 odgovora

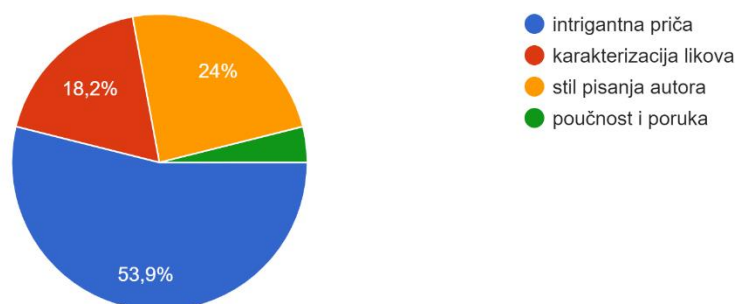
Najveći udio ispitanika navodi da najviše voli čitati književnost (romane, kratke priče ili poeziju), a radi se o 85,1 % ili 131 učeniku. Drugi prema zastupljenosti s 11,7 % ili 11 učenika su oni koji navode da vole čitati stripove i grafičke romane, a jednako toliko su zastupljeni i oni koji čitaju internetske članke. Samo jedan učenik ili 0,6 % navodi da čita referentna djela.

Sljedeće pitanje istražuje što je najvažnije kod knjige koja se čita.

Grafikon 16. Najvažnije kod knjige

Kod knjige koju čitam mi je najvažnija:

154 odgovora

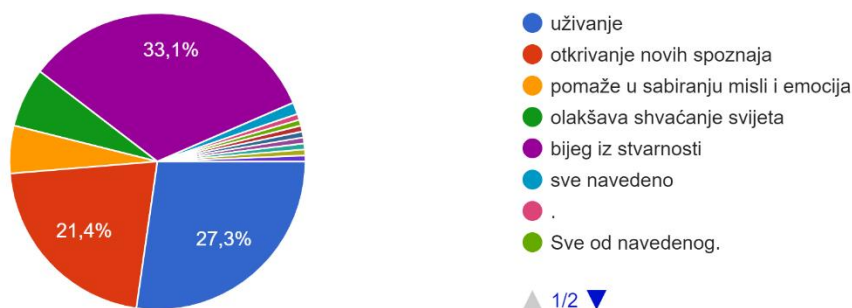
Na temelju grafikona moguće je uočiti da najveći broj ispitanika navodi da im je kod knjige koju čitaju najvažnija intrigantna priča, a radi se o 53,9 % ili 83 učenika. Drugi prema

zastupljenosti su oni kojima je važan stil pisanja, a takvih je 24 % ili 37 učenika. Treću skupinu čine oni kojima je kod čitanja važna karakterizacija likova, a radi se o 18,2 % ili 28 učenika. I najmanji je broj onih kojima je važna pouka i poruka knjige, a radi se o 3,9 % ili 6 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na čitanje po vlastitom izboru.

Grafikon 17. Čitanje po vlastitom izboru

Čitanje po mom izboru predstavlja mi:
154 odgovora

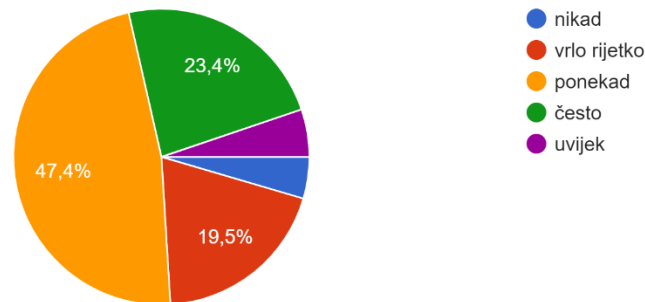
Najveći udio ispitanika ističe da im čitanje po vlastitom izboru predstavlja bijeg iz stvarnosti, a radi se o njih 33,1 % ili 51 učeniku. Druga skupina po zastupljenosti navodi da im čitanje po izboru predstavlja uživanje, a radi se o 27,3 % ili 42 učenika. Treća skupina navodi da im čitanje po izboru predstavlja otkrivanje novih spoznaja, a radi se o 21,4 % ili 33 učenika. Potom 10 učenika ili 6,5 % smatra da im čitanje po izboru olakšava shvaćanje svijeta. Isto toliko ih navodi da im čitanje po izboru predstavlja sve od navedenog. A 5,2 % ili 8 učenika smatra da im čitanje pomaže u sabiranju misli i osjećaja.

Sljedeće pitanje se odnosi na učestalost razgovora o pročitanim knjigama.

Grafikon 18. Razgovor s drugima o pročitanim knjigama

Koliko često razgovaraš s drugima o onome što si pročitao/la?

154 odgovora

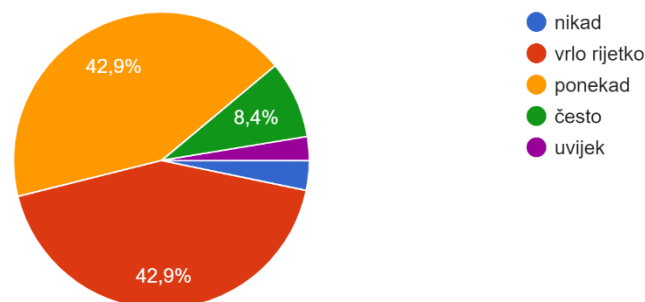
Najveći broj ispitanika navodi da ponekad razgovara s drugima o onome što su pročitali, a radi se o 47,4 % ili 73 ispitanika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji često razgovaraju s drugima o onome što su pročitali, a radi se o 23,4 % ili 36 učenika. Treći prema zastupljenosti su oni koji vrlo rijetko razgovaraju o pročitanoj, a takvih je 19,5 % ili 30 učenika. Sljedeća skupina su oni koji uvijek razgovaraju o pročitanoj, a radi se o 5,2 % ili 8 učenika. I najmanje je onih koji nikad ne razgovaraju o pročitanoj, a to je 4,5 % ili 7 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na razumijevanje onoga što se čita.

Grafikon 19. (Ne)razumijevanje pročitanoj

Koliko često se događa da ne razumiješ ono što si pročitao/la?

154 odgovora

Najveći broj ispitanika navodi da se vrlo rijetko događa da ne razumiju pročitano, a radi se o 42,9 % ili 66 učenika. Upravo isto toliko postotak i broj učenika navodi da ponekad ne razumije što je pročitao. Drugi prema zastupljenosti su oni koji često ne razumiju što su pročitali, a radi

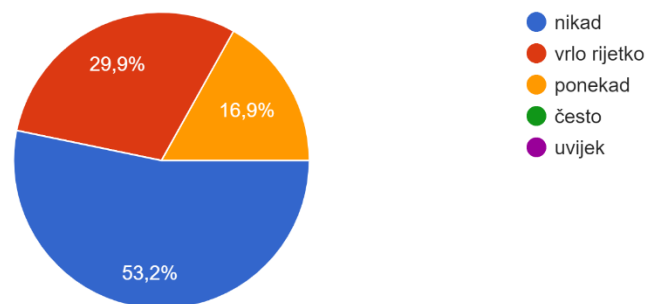
se o 8,4 % ili 13 učenika. Potom slijede oni kojima se nikad ne događa da ne razumiju što čitaju, a radi se o 3,2 % ili 5 učenika. I najmanji udio je onih kojima se uvijek događa da ne razumiju što su pročitali, što je 2,6 % ili 4 učenika.

Sljedeće pitanje se odnosi na to koliko često učenici koriste rječnik dok čitaju.

Grafikon 20. Korištenje rječnika prilikom čitanja

Koliko često koristiš rječnik dok čitaš?

154 odgovora

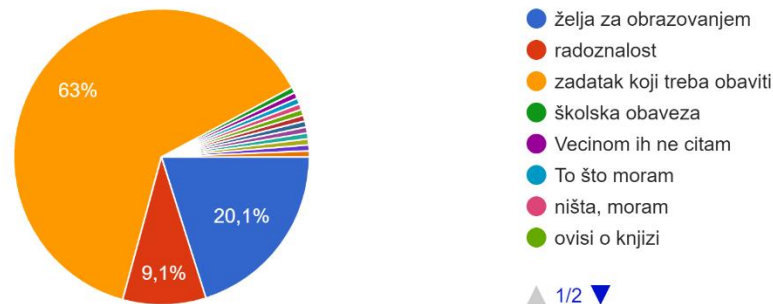
Na temelju grafikona vidljivo je da više od polovice ispitanih, točnije 53,2 % ili 82 učenika nikad ne koriste rječnik dok čitaju. Drugi po zastupljenosti su oni koji ga koriste vrlo rijetko, a radi se o 29,9 % ili 46 učenika. I treći po zastupljenosti su oni koji ga koriste ponekad, a radi se o 16,9 % ili 26 učenika.

Sljedeće pitanje se odnosi na poticaj čitanje lektire.

Grafikon 21. Poticaj za čitanje lektire

Na čitanje lektire me potiče:

154 odgovora

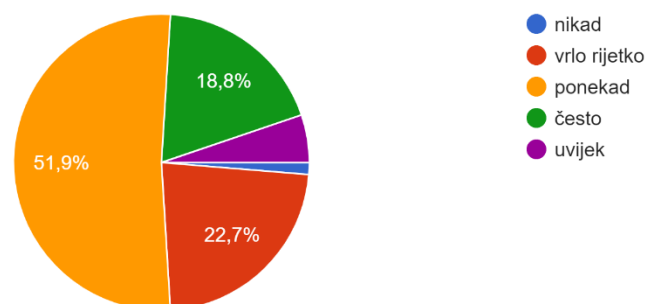
Najveći udio ispitanika navodi kako ih na čitanje lektire potiče zadatak koji treba obaviti, a radi se o 63 % ili 97 učenika. Druga skupina po zastupljenosti su oni koji navode da ih na čitanje lektire potiče želja za obrazovanjem, a radi se o 20,1 % ili 31 učeniku. Treću skupinu čine oni koje na čitanje lektire potiče radoznanost, a to je 9,1 % ili 14 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na učestalost gubitka fokusa u tekstu.

Grafikon 22. Gubitak fokusa prilikom čitanja

Kada čitaš, koliko često ti se događa da se izgubiš u tekstu?

154 odgovora

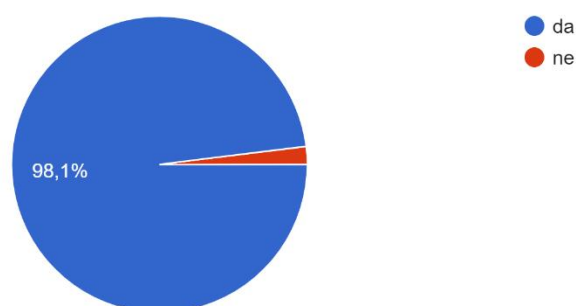
Najveći dio ispitanika navodi da se ponekad izgubi u tekstu, a radi se o 51,9 % ili 80 učenika. Drugi po zastupljenosti su oni koji se vrlo rijetko izgube u tekstu, a radi se o 22,7 % ili 35 učenika. Treći prema zastupljenosti su oni koji se često izgube u tekstu, a radi se o 18,8 % ili 29 učenika. Slijede oni koji se uvijek izgube u tekstu, a takvih je 5,2 % ili 8 učenika. Posljednju skupinu čine oni koji se nikad ne izgube u tekstu, a takvih je 1,3 % ili samo dva učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na mišljenje o tome je li čitanje važno.

Grafikon 23. Važnost čitanja

Misliš li da je čitanje važno?

154 odgovora

Najveći broj ispitanika navodi kako je za njih čitanje važno, a radi se o 98,1 % ili 151 učeniku. Svega 1,9 % ili 3 učenika smatraju da čitanje nije važno.

Sljedeće pitanje odnosi se na to zašto je čitanje važno?

Učenici koji su odgovorili na to pitanje dali su opisne rečenične odgovore od kojih najveći broj, čak njih 33 ističe izgradnju vokabulara kao najvažniju komponentu povezanu s čitanjem (*Jer njime proširujemo svoj **vokabular**, učimo o sebi samima i svijetu oko sebe, spoznajemo važnost nekih malih stvari koje nam možda prije nisu bile toliko važne.../ Da bismo proširili **vokabular** i bolje shvatili svijet oko sebe. /Čitanjem možemo naučiti nešto novo, proširiti svoj **vokabular**, razvijati maštu, postati bolji u čitanju. / Poboljšava **vokabular** i širi naše obzore/ Poboljšava nam **vokabular** i pridonosi karakteru./ Zato što me obogaćuje. Čitanjem učim **nove riječi** i upoznajem tuđi stil pisanja, nove likove i zanimljive teme. Također mi služi kao inspiracija za vlastite ideje i pisanje./Bolja koncentracija, **opseg vokabulara**/ Razvijamo **vokabular**, maštu i opuštamo se./Tako stvaramo kritičko mišljenje i **širimo vokabular**./ Obogaćuje naš **vokabular**,*

potiče maštu i razmišljanje i uči nas novim stvarima./ Proširuje **vokabular** i znanje, možemo se poistovjetiti s pojedinim likovima, emocionalno razvijanje./ Širi **vokabular** (u više jezika, ako su knjige napisane na drugom jeziku) te mnoge priče nude bijeg od stvarnosti i problema./ Jer proširuje **vokabular** i utječe na formaciju stavova i razmišljanja o pojedinim aspektima života, potiče kreativnost i kritičko razmišljanje./ Potiče na **razvijanje vokabulara** te izaziva znatiželju./ Za **poboljšanje vokabulara**, za razvijanje mašte i najvažnije za zabavu./ Obogaćuje naš **vokabular** i oblikuje nas intelektualno./ **Produbljavanje vokabulara** i znanja o drugim kulturama./ Čitanje je bitno kako bi razvili bolju komunikaciju i poboljšali svoj **rječnik**./ Jer nam **širi vokabular** i možemo naučiti dosta novih izraza/pojmova i sl./ Pruža nam razonodu, **bolji vokabular** i formira naš stav u društvu, pomaže nam pri našem mentalnom razvoju./ **Razvijamo vokabular** i stječemo kritička mišljenja o raznim temama./ Jer nam pomaže pri razvijanju našega **vokabulara** i osobnog stava prema određenim temama i situacijama./ Čitanjem **proširujemo svoj rječnik** i učimo nove stvari. Lektira nam je često i primjer za neku cjelinu koju smo obradili na nastavi tako da nam je lakše predočiti si određene karakteristike nekog razdoblja (npr. renesansa ili barok)./ Zbog toga što tako obogaćujemo svoj **vokabular**, učimo, a između ostalog se i zabavljamo./ Zbog obrazovanja, šireg razumijevanja svijeta, sposobnosti razumijevanja drugačijih ljudi, **proširivanja vokabulara**, itd./ Zato što ljudi puno toga saznaju, mijenjaju način razmišljanja, **produbljuju znanje vokabulara** te bolje razumiju svijet oko sebe pa i sebe same./ **Povećava vokabular** i intelektualno se uzdizemo./ Jer **obogaćuje vokabular**, služi kao bijeg od svakodnevice, može se naći nešto za svačije interese, čini informiranje o raznim temama lakšim itd./ **Širimo vokabular**, učimo nove informacije, razvijamo maštu i intelektualne sposobnosti./ Dobar je način razvijanja vokabulara./ Širenje vokabulara, bolje i smislenije izražavanje, širenje vidika.../ Radi formuliranja **vokabulara**, razmišljanja izvan okvira, zanimljivih priča./ **Proširuje vokabular** i pomaže pri boljoj koncentraciji./ Da proširimo **vokabular** i maknemo se iz svijeta ekrana./ Omogućava nam da usporimo i stvarno uživamo u stvari koja nas zanima i opušta. Osim što naravno **širimo vokabular** i opće znanje, stvarno je bitno i kao moguć izvor zabave umjesto društvenih mreža./ Razvija i **jezik** i kritičko razmišljanje, obogaćuje nas kao osobu.)

Drugi najčešći odgovor navodi da čitanje pomaže u učenju. (Pomaže u razumijevanju jezika, pismenosti, pisanju eseja za školu i kasnije maturu./ Zato što je dobro za našu edukaciju i puno možemo naučiti čitanjem./ Povećanje koncentracije, obrazovanje i opisimenjavanje./ Svaka nova knjiga će nas nečemu novom podučiti./ Radi obrazovanja./ Saznaju se informacije

potrebne za obrazovanje i buduće poslove./ Za učenje/ Kako bismo se obrazovali, uživali u njemu i razvijali se./ Radi poznavanja gramatike prvenstveno.)

Dio odgovora ističe da je čitanje najbolji bijeg od stvarnosti. *(Meni osobno je važno zato što me veseli i isključuje i osjećam se kao da čitam dovoljno kompleksne misli jer me jako smeta pričati o običnim temama po cijele dane i kroz knjige vidim da netko razmišlja kompleksno i na užasno puno različitih načina i to mi je osvježenje za promjenu malo./ Razvija našu inteligenciju i sposobnost promišljanja i probuđuje našu maštu te nam omogućuje da pobjegnemo u neki novi svijet i upoznamo razne pojave i situacije.)*

Dio odgovora ističe da se čitanjem stječu nova iskustva, bolje razumijevanje sebe i šire vidici. *(Smatram da je čitanje važno zbog toga što možemo naučiti poneke životne lekcije iz njih./ Smatram da nam čitanje pomaže da bolje razumijemo same sebe, svijet oko nas te nam pomaže da proširimo granice razmišljanja./ Učimo o sebi samima i svijetu oko sebe./ Da bismo bolje shvatili svijet oko sebe./ Zato što nam otvara oči na nove perspektive i situacije./ Doprinosi razvoju čovjeka./ Zato što čitanjem otkrivamo nove stvari./ Jer nam, izravno ili neizravno, otkriva više o svijetu. /Jer ljudi koji čitaju imaju šire svjetonazore i bolje razumiju razmišljanja drugih.)*

Preostali odgovori navode da je čitanje zabavno, zdravo, poboljšava komunikaciju, potiče na razmišljanje i maštu. *(Zato što razvija naš mozak i popunjava slobodno vrijeme./ Kako bismo kvalitetno proveli vrijeme i saznali nešto novo, ali i opustili se./ Svatko može naći nešto što mu se sviđa./ Zato što se time kulturno uzdižemo./ Kultura nekakva./ Jer je zabavno./ Ostvaruje ti mogućnost dobivanja dodatnih moždanih stanica./ Potiče nas na razmišljanje./ Za bolju komunikaciju./ Jer potiče razmišljanje i maštu./ Jer nas uči o raznim temama, opušta nas, zabavno je i povezuje s drugima./ Jer ljudi koji čitaju imaju šire svjetonazore i bolje razumiju razmišljanja drugih./ Zato što smatram da se previše gledaju filmovi, društvene mreže i slični sadržaji. Čitanje predstavlja nešto što je, po meni, zdravije.)*

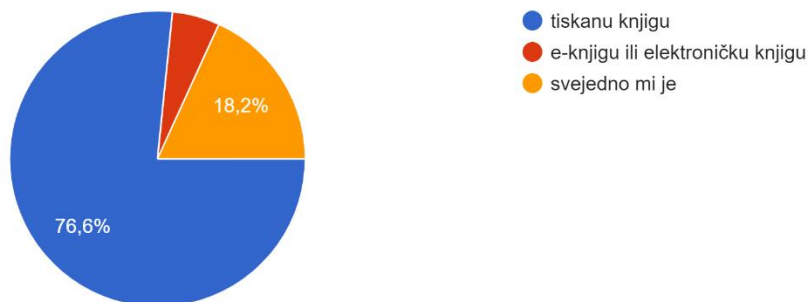
Samo jedan odgovor kaže da čitanje nije važno. *(Ne vidim razlog zašto bi bilo važno. Ako netko voli čitati, može, no važno nije.)*

Sljedeće pitanje odnosi se na to u kojem obliku radije čitaju knjige.

Grafikon 24. Preferencije u izboru oblika knjige

Ako mogu birati, izabrat ću:

154 odgovora

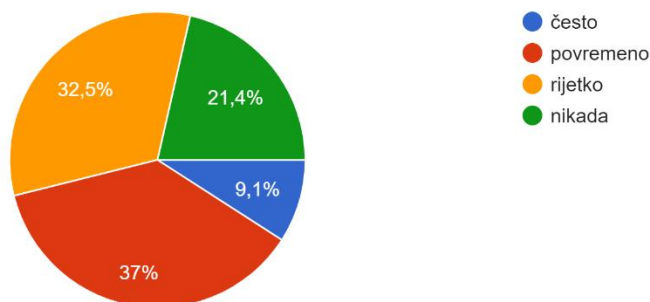
Najveći udio ispitanika navodi kako radije čita tiskanu knjigu, njih 76,6 % ili 118 učenika. Drugi po zastupljenosti su oni kojima je svejedno je li knjiga tiskana ili elektronička, a radi se o 18,2 % ili 28 učenika. Najmanje su zastupljeni oni koji biraju e- knjigu ili elektroničku knjigu, a radi se o 5,2 % ili 8 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na učestalost posjeta školskoj knjižnici.

Grafikon 25. Učestalost posjeta školskoj knjižnici

Školsku knjižnicu posjećujem:

154 odgovora

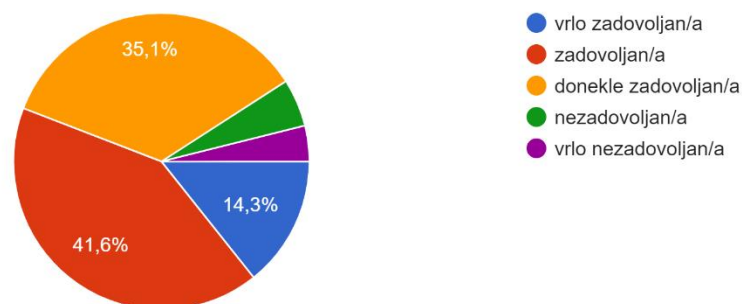
Najveći broj ispitanika navodi da školsku knjižnicu posjećuje povremeno, njih 37 % ili 57 učenika. Nadalje slijede oni koji školsku knjižnicu posjećuju rijetko, a radi se o 32,5 % ili 50 učenika. Treći po zastupljenosti su oni koji školsku knjižnicu uopće ne posjećuju, a takvih je 21,4 % ili 33 učenika. I najmanji dio školsku knjižnicu posjećuje često, a radi se o njih 9,1 % ili 14 učenika.

Sljedeće pitanje odnosi se na zadovoljstvo dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici.

Grafikon 26. Zadovoljstvo dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici

Koliko si zadovoljan/a dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici?

154 odgovora

Najveći udio učenika navodi da je zadovoljan dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici, a radi se o 41,6 % ili 64 učenika. Drugi prema zastupljenosti su oni koji su donekle zadovoljni zastupljenošću knjiga, a radi se o 35,1 % ili 54 učenika. Treći prema zastupljenosti su vrlo zadovoljni dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici, a radi se o 14,3 % ili 22 učenika. Zatim slijede oni koji su nezadovoljni dostupnošću knjiga u školskoj knjižnici, a takvih je 5,2 % ili 8 učenika. I najmanji dio je onih koji vrlo nezadovoljni dostupnošću, a radi se o 3,9 % ili 6 učenika.

5.3 Rasprava

Na temelju provedenog istraživanja vidljivo je da se velikoj većini djece u djetinjstvu čitalo, bilo redovno ili povremeno (svega petero od njih 154 se ne sjeća da je tome tako) i iako je većina posudila barem jednu knjigu od svojih ukućana (svega sedmero nije posudilo nijednu), i iako ih oko 80 % posjeduje kućnu biblioteku, o pročitanoj se rijetko razgovara. Slobodno vrijeme provodi se većinom u druženju s prijateljima ili na društvenim mrežama, a tek onda u čitanju. Glavni razlozi čitanja su zabava i obrazovanje. Preko 70 % smatra da imaju dobru ili izvrsnu sposobnost čitanja. Najviše ih motivira vlastiti interes za literaturu, potom prijatelji i profesori, a svega 2 učenika navode da ih motiviraju knjižničari. Knjige najviše biraju prema opisu radnje ili recenzijama na društvenim mrežama, a oko 80 % izražava da voli knjige. Najveći broj ih voli čitati književnost, pri čemu im je najvažnija intrigantna priča, a potom stil pisanja. Prilikom čitanja rječnik ne koriste nikad ili vrlo rijetko, a gotovo svi smatraju da je čitanje važno (svega 3 učenika misle da nije). Kao razlozi zašto je čitanje važno navode se: izgradnja vokabulara, pomoć pri učenju, bijeg od stvarnosti, stjecanje novih iskustava, bolje razumijevanje sebe. Po pitanju preferencija u izboru oblika knjige prevaga je na tiskanoj knjizi. Što se tiče posjeta školskoj knjižnici svega trećina učenika ju posjećuje povremeno, dok ostali rijetko ili nikad. Ipak oko 70 % ih je zadovoljno ili donekle zadovoljno zastupljenošću knjiga.

Iz provedenog istraživanja vidi se da postoji ljubav prema knjizi i želja za čitanjem te da je kultura čitanja prilično razvijena, ali i da ima još prostora za poboljšanje uloge školskog knjižničara i školske knjižnice u tom procesu. Školski knjižničar je taj koji pruža neophodnu pomoć zahvaljujući svojim kompetencijama i znanjima. Dobar knjižničar pomaže i pruža svu potrebnu podršku pri razvoju čitalačkih kompetencija pri čemu su širina i dubina vokabulara mladih najbolji pokazatelji njihove aktualne i buduće sposobnosti čitanja.

5.4. Doprinos istraživanja

Istraživanje pruža uvid u stavove srednjoškolskih učenika, specifično gimnazijalaca, i tijekom izgradnje čitalačkih kompetencija, počevši od obiteljskog okruženja kućnih biblioteka, preko provođenja slobodnog vremena do odnosa prema knjigama i razumijevanja onoga što se čita. Također daje povratnu informaciju i smjernice u kojem bi se pravcu knjižnične usluge školskih knjižnica i programi za mlade trebali razvijati. Važno je povećati individualni pristup učenicima i stalno raditi na razvijanju čitalačkih kompetencija, zajedno s informacijskom i

informatičkom pismenosti. Ovim istraživanjem pridonosi se budućim istraživanjima radi usporedivosti relevantnih podataka.

6. Zaključak

Da bi knjižnica i škola obavile svoju zadaću potrebno je organizirati što učestalije posjete školskoj knjižnici kako bi to učenicima postala navika. Potrebno je imati što više susreta s knjižničarem radi organiziranih razgovora o knjigama koje nisu obavezna lektira, te osmišljavati motivaciju za čitanje novih i starih vrijednih knjiga koje će pobuditi radoznalost za knjige. Tome mogu pridonijeti češći susreti s književnicima i novinarima i svima koji pišu, te s onima koji čitaju i interpretiraju tekstove, kao što su glumci, radijski i televizijski djelatnici.

Potrebno je više raditi s učenicima na njihovu slobodnome izboru knjiga, a s tim u vezi češće ispitivati učeničke interese za knjigu i čitanje. Pri tom je važno školske knjižnice opskrbiti suvremenijom literaturom, češće objavljivati preporuke za čitanje neelektivnih djela i organizirati stalni klub čitatelja. Moguće je prirediti sajam rabljenih knjiga ili akcije poklanjanja knjiga, a također organizirati program gledanja filmova snimljenih prema predlošku književnih djela.

„Ukupna kompetencija školskoga knjižničara u struci i u svim drugim potrebnim znanjima presudna je za uspješno ostvarenje programa rada školske knjižnice. Kvalitetno formalno obrazovanje i cjeloživotno učenje u svim područjima potrebnih znanja danas izravno utječu na formiranje profesionalnog lika školskog knjižničara.”³¹

“Krajnji rezultat trebao bi se zrcaliti u čitatelju koji će čitati kad god bude bio u prigodi, i to zato što ne može odoljeti unutarnjoj potrebi za čitanjem. Tako će čitati i književna djela i sve što ga bude zanimalo, ali i sve ono što mu u određenome trenutku bude ustrebalo u osobne, obrazovne ili poslovne svrhe.”³²

³¹ Kovačević D.; Lovrinčević J. Školski knjižničar. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2012.

³² Visinko, Karol. Čitanje, poučavanje i učenje. Školska knjiga, Zagreb, 2014.

7. Literatura

1. Banek Zorica, M., Lovrinčević, J., Lasić-Lazić, J., Kovačević, D.: Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.
2. Grosman, M. U obranu čitanja : čitatelj i književnost u 21. stoljeću. Algoritam. Zagreb. 2010.
3. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb, 2016.
4. Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik radova sa savjetovanja Kako razvijati kulturu čitanja održanog u Zagrebu 28. travnja 1998. / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1999.
5. Kordigel, Metka, Razvoj čitanja, vrste čitanja i tipologija čitalaca, I. dio, Umjetnost i dijete, 2–3/1991, Zagreb, str. 101–123. Kordigel, Metka, Razvoj čitanja, vrste čitanja i tipologija čitalaca, II. dio, Umjetnost i dijete, 4/1991, Zagreb, str. 175–193.
6. Kovačević D.; Lovrinčević J. Školski knjižničar. Zagreb : Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
7. Kuvač- Levačić, K. Razvoj i vrste čitanja, tipologija čitatelja s obzirom na čitanje „neknjiževnih“ tekstova. Dostupno na:
<https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/03.html> (31.10.2023.)
8. Peti-Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja : Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. // Zagreb : Ljevak, 2019.
9. Peti-Stantić, A. Užitak čitanja : intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009. Str. 5 - 8
10. Sabolović-Krajina, D. Čitalački interesi tinejdžera. Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 36 (1993). Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/sabolovic-krajina_1993.htm
11. Sabolović-Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 32 (1989), str. 71-94. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/sabolovic_neki.htm

12. Standard za školske knjižnice (NN 34/2000. Ministarstvo prosvjete. 29.3. 2000.
13. Stričević, I., Jelušić, S. Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), 1-34. URL: <https://hrcak.srce.hr/81288>
14. Špiranec, S. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. // Edupoint, 3(2003). Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html>
15. Visinko, K. Čitanje, poučavanje i učenje. // Zagreb : Školska knjiga, 2014.
16. Zovko, M. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str.43-50. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/57597>

Uloga školskih knjižnica i knjižničara u razvoju čitalačke pismenosti učenika srednje škole

Sažetak

Rad daje uvid u čitateljsku pismenost učenika srednje škole – konkretno XVI. jezične gimnazije u Zagrebu. Istražuje učeničke potrebe, navike, motivaciju i mogućnosti čitanja u sklopu rada školske knjižnice i knjižničara. Kroz anketna pitanja istraženi su stavovi obitelji prema čitanju i knjigama, utjecaj obitelji na navike čitanja, usvojenost vještine čitanja, stav učenika prema čitanju i koju literaturu najviše vole čitati. Također, istražen je prosječan broj knjiga koje pročitaju u nekom razdoblju, navike vezane uz čitanje djela lektire – zanimljivost, poučnost, aktualnost, razumijevanje, te ispitivanje uloge i korištenja školske knjižnice.

Ključne riječi: školska knjižnica, školski knjižničar, čitateljska pismenost

The role of school libraries and librarians in the development of reading literacy of secondary school students

Summary

The paper provides an insight into the reading literacy of secondary school students - specifically, the 16th language high school in Zagreb. It investigates students' needs, habits, motivation and reading possibilities as part of the work of the school library and librarians. Through survey questions, the family's attitudes towards reading and books, the family's influence on reading habits, the adoption of reading skills, the students' attitude towards reading and which literature they like to read the most were investigated. Also, the average number of books they read in a certain period of time, habits related to reading works of reading - interesting, informative, current, understanding, and examining the role and use of the school library.

Keywords: school library, school librarian, reading literacy